

**Sevgi Soysal 40 yıl yaşadı,
kahkahası burada!**

4

'Erkeklik Öldü mü?': Venüslü Kadınların Serüvenleri'nde toplumsal mutabakat olarak erkeklik

11

Ölmeden iki ay önce çekilen fotoğraf: Sevgi Soysal'ın kronolojik olmayan biyografisi

Sinem Erenler

15

'Tante Rosa' yabancı, 'Yürüme' müstehcen: Neden?

Emek Erez

21

Sevgi Soysal'ın ilk dönem öyküleri: Tekliğin Türküsü

Neslihan Cangöz

27

OHAL zamanlarında Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nu hatırlamak

Sibel Yükler

37

Bir Öğle Vakti Yenişehir'de kimleri gördük?

Büşra Şahin

42

Cinselliğin sansüre rağmen bir tarihi var mı?

Onur Bütün

Sayı: 66 | Temmuz 2019

Yayın Sahibi**AND Gazetecilik ve Yayıncılık,****San. ve Tic. A.Ş. adına**

Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Katkıda Bulunanlarİpek Şahbenderoğlu, Sinem Erenler,
Emek Erez, Neslihan Cangöz, Sibel
Yükler, Büşra Şahin, Onur Bütün**Yönetim Yeri:**Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.
Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234
Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212)
3463635e-mail: info@gazeteduvar.com.tr
Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Sevgi Soysal karanlık, içe kapanık, tek sıra yaşamların takdir toplayıp kabul gördüğü bir ülke atmosferinde, 60'ların ve 70'lerin Türkiye'sinde, sosyalist devrim bilinciyle yazdı. Yazdıkları yasaklandı. Suçlandı. Cezaevlerine atıldı ama yılmadı. En iyi bildiği şeyi yaptı ve kırk yıl gibi kısacık ömre etkisi yıllarca sürecektir kitaplar sığırdı. 'Yabancı' dediler, 'müstehcen' dediler, vazgeçmedi.

Duvar Kitap olarak bu sayımızı Soysal'ın Türkçe edebiyattaki yerine ve kadın mücadelesinin yazı perspektifinde konumlandığı özel noktaya ayırdık.

Dosya editörlüğünü de üstlenen Emek Erez, Yürümek ve Tante Rosa romanları üzerinden dönemin edebiyat tartışmalarına ve Soysal'ın yenilikçi anlayışına değindi.

Uzun yıllardır Sevgi Soysal üzerine yaptığı akademik çalışmalarla alanda önemli bir boşluğu dolduran İpek Şahbenderoğlu, Venüslü Kadınların Serüveni ekseninde Soysal'ın edebiyatına geniş bir pencereden baktı.

Büşra Şahin, Bir Öğle Vakti Yenişehir'de romanını baz alarak Soysal'ın karakterlerini inceledi.

Neslihan Cangöz ise, yazarın ilk dönem eserlerini ve kitaplara girmemiş metinlerini kaleme aldı: Tutkulu Perçem'den, Tekliğin Türküsü'ne Soysal edebiyatı nasıl bir gelişim ve dönüşüm yaşadı?

Gazeteci Sibel Yükler, 12 Mart'tan, OHAL Ankara'sına uzanan bir okuma yaparak Sevgi Soysal ile kurduğu yoldaşlığı anlattı.

40 yıl yaşadı Sevgi Soysal. Kırk. Edebiyat tarihini altüst edecek metinler yazdı ve bu dünyadan göçtü. Sinem Erenler, tıpkı Soysal gibi zamanı yıkarak, kronolojik olmayan bir sıralamayla yazarın hayatını kaleme aldı.

Sevgi Soysal'ın Yürümek isimli romanı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Tartışılan Kitap başlığıyla gündem oldu. Soysal, tüm memleketin bir girdap içinde boğulduğu o günlerde yasaklandı. Onur Bütün, Soysal'ın metinlerinden yola çıkarak cinselliğin sansüre rağmen var olan tarihini tartıştı.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar

Anıl Mert Özsoy

‘Erkeklik Öldü mü?’: Venüslü Kadınların Serüvenleri’nde toplumsal mutabakat olarak erkeklik

Venüslü Kadınların Serüvenleri, kadınların her türlü iktidar konumundan sistematik olarak dışlamaya dayalı bir politik düzen olarak patriyarkanın zaman ve mekân üstü işlediğini oldukça erken bir dönemde fark ederek dile getirmiş devrimci bir metindir. Patriyarkanın güçlenmesi karşısında kadınların aldığı tavır, gerektiğinde o güç birliğine eklenmek için başta özgürlükleri olmak üzere neleri feda ettiklerini anlatmak ve tam da bu konumda bir bilinçlenme, farkında oluş yaratmaktır asıl derdi.

İpek Şahbenderoğlu

“

Sevgi Soysal, politik gerçekleri gündelik gerçeklerden yalıtılmış biçimde düşünmekten uzak bir yaklaşımla politik eğitime katkıları bakımından radyo yayına oldukça kıymet verir. Öyle ki; Soysal'a göre, politik eğitimin amacı "peşin hükümlerle savaşmak, insanların görüş ufuklarını genişletmektir.(...) Eğitimin birinci amacı yaşamaya yardımcı olmaktır."

1969 yılında kaleme aldığı "Eğitici Radyo Üstüne Konuşmalar" yazısında, "Çağımızda politika üçüncü tabiat olmuştur. Atalarımızı uğraştıran doğa güçleri, birinci tabiat; çevrenin inançları, töreler, gelenekler, toplum düzenleri, atalarımızı yönelten ikinci tabiat olmuşlarsa; politika, bugün bizler için, her gün karşımıza çıkan, kendisiyle baş etmemiz gereken üçüncü tabiat olmuştur." (1) diyen Sevgi Soysal'ın politika da dahil bütün bu tabiat türlerini katman katman ördüğü bir metin Venüslü Kadınların Serüvenleri. Burada Soysal'ın tabiat kelimesini algılamak yaşamın, yaşayan her şeyin, "mücadele alanı" olarak işaretlemesi, kendi gerçeklikler zeminini kurmasına imkânlar açması hayli dikkate değerdir doğrusu. Öte yandan "atalar" tarafından belirlenen bu üçlü katmanın işleyiş biçimlerinin de ataerkil düzen ve yasalar içinde tanımlandığını göz ardı edebilmek mümkün değildir. Politikanın bir tabiat, "baş edilmesi gereken" yaratılar alanı olarak açıklaması bu aşamada hayati bir önem taşıırken, Venüslü Kadınların Serüvenleri'ni de hayli politik bir metin olarak karşımıza diker. İkinci Dalga feminizmin politik olanın tanımını genişlettiğinden; çağlar üstülüğü, evrenselliği aşın[a]mayan "Kişisel olan politiktir," söyleminin, gündelik, tarihsel, sosyal ya da ekonomik olanın daima cinsiyete dayalı işbölümüyle algılanabileceği; üretilen bütün politikaların bunlardan azade kalamayacağı gerçeklik kazandığından beri, dünyayı başka bir gözle seyretmenin mümkün olmadığını biliyoruz artık. Soysal'ın bu "Brechtien" metnini politik yapan ise eril tahakkümü işleten yapıları görünür kılıp onlarla mücadele alanı açması bir yana bunların karşısında konumlanan bilinçlendirme hareketini bir an bile terk etmemesidir. Evet, feminist bir distopya olarak da değerlendirebileceğimiz Venüslü Kadınların Serüvenleri, bilinçlendirme hareketinin ta kendisidir.

Venüslü Kadınların Serüvenleri'ni, Soysal'ın 1960'lı yıllarda TRT Ankara Radyosu için "Günümüz, Sorunlarımız", kadın saatinde yayımlanmak üzere "Mutsuz Kadınlar", "Bugünün Kadınları", "Venüslü Kadınlar" adıyla hazırladığı radyo sohbetleri dizisi içinden 56 sayfalık bir daktilo metin olarak doğan önce radyofonik piyes sonra tiyatro metni olarak adlandırabiliriz. Öte yandan Sevgi Soysal'ın TRT bünyesinde programcı yetiştirmek için düzenlenen kurs çalışmalarında, Basın Yayın Yüksek Okulu'nda eğitimci, planlamacı, denetimci olarak çalıştığını, radyo üniversitesi kurulması için canla başla çalıştığını biliyoruz. 1969 yılında Dost dergisinde yayımlanan radyo programcılığı üzerine seri yazılarının da omurgası, dönemin düşünce dinamikleri içinde "halkın eğitimi, bilinçlendirme" çabası üzerinde yükselir. Sevgi Soysal, politik gerçekleri gündelik gerçeklerden yalıtılmış biçimde düşünmekten uzak bir yaklaşımla politik eğitime katkıları bakımından radyo yayına oldukça kıymet verir. Öyle ki; Soysal'a göre, politik eğitimin

amacı “peşin hükümlerle savaşmak, insanların görüş ufuklarını genişletmektir.(...) Eğitimin birinci amacı yaşamaya yardımcı olmaktır.” (s.183) *Venüslü Kadınların Serüvenleri*’ni de bu çabadan ayrı okumak mümkün değildir.

1980’li yıllarda *Venüslü Kadınların Serüvenleri* yeniden dolaşımdadır. Oyun 4 Kasım 1983 tarihinde Münih’te Erman Okay tarafından birden çok kez sahneye konulurken, 1986’da Türkiye’de de Sanat Olayı dergisinde oyundan bazı bölümler yayımlanır. Aynı sayıda kadın edebiyatçılarla bir soruşturma düzenlenir. İnci Aral ile Pınar Kür, metni yazarın ilk çalışmalarından biri, çıraklık dönemi ürünü olarak değerlendirir. İnci Aral’a göre “heyecanla ama çalakalem yazılmış, yeterince üzerinde durulmamış, duygu yükü zayıf, salt bilinçle sorunlara yaklaşan, bilgiçlik kokan” bir metindir. Pınar Kür’e göre oldukça “ilkel bir Brecht uygulaması, öykülerindeki ustalıktan uzak, diğer yapıtlarındaki düşünce derinliğinden, kişilik zenginliğinden, anlatım inceliklerinden” yoksundur. Ayla Kutlu ise metne biraz daha nüfuz etmeye, Sevgi Soysal’ın bu oyunu yazarken neyi amaçladığını, kadın erkek arasındaki ilişkinin toplumsal gerilimlerini anlamaya gayretlidir. “Tek acıklı söz etmeden oluştuğu bir trajedi” olarak tanımladığı bu oyunda Sevgi Soysal’ın üslubundaki “zehir gibi şeylere gülerek bakan o bildik yanı”nı arayıp bulur. (3) Bugünün içinden baktığımızda ise *Venüslü Kadınların Serüvenleri*’nin eskimiş ya da modası geçmiş bir sorunu irdelemekten fazlası olduğunu görürüz.

Venüslü Kadınların Serüvenleri, kadınların her türlü iktidar konumundan sistematik olarak dışlamaya dayalı bir politik düzen olarak patriyarkanın zaman ve mekân üstü işlediğini oldukça erken bir dönemde fark ederek dile getirmiş devrimci bir metindir aslında. Patriyarkanın güçlenmesi karşısında kadınların aldığı tavrı, gerektiğinde o güç birliğine eklenmek için başta özgürlükleri olmak üzere neleri feda ettiklerini anlatmak ve tam da bu konumda bir bilinçlenme, farkında oluş yaratmaktır asıl derdi. Kadınların öncelikle bu iktidar yapılarını ve onların tahakkümünü tanımalarını, aksi halde bilinçlenmenin mümkün olamayacağını, var olmak için partiyarka ile güç birliği etmekten başka bir yol kalamayacağını söyler. Kadınların kendi yaşamlarına dair aldığı bütün kararlarda kendi iradelelerinin işlemesi gerektiğini savunur. Bu bir yaşam mücadelesidir âdeta. *Venüslü Kadınların Serüvenleri* kadının varlığının, her alandan kovulmuş haldeki varoluşunun kabulünün mücadelesidir. Bu sebeple oyunun açılış perdesinde bir erkeğin ucunu tuttuğu halatın diğer ucu başına geçirilmiş halde sahneye çıkan kadının, son perdede erkekle aynı anda asıldığı sırada kendi isteğiyle halatı koy vererek erkeği yere yuvarlayarak oyunu bitirmesi tesadüf olmasa gerek.

“

Venüslü Kadınların Serüvenleri, kadınların her türlü iktidar konumundan sistematik olarak dışlamaya dayalı bir politik düzen olarak patriyarkanın zaman ve mekân üstü işlediğini oldukça erken bir dönemde fark ederek dile getirmiş devrimci bir metindir aslında.

Oyun, Venüs'te nüfus sayımı ile açılır. Venüs, Dünya'daki patriyarkal aile, devlet, yasa işleyişlerinin, ölüm ve doğum ritüellerinin özenle korunup, sürdürüldüğü makro düzeydeki "büyük" evdir. Ufukta değişmekte olan hiçbir şey yoktur. Venüslüler üç yüz asır önce Dünya'nın tutulup, donduğunu gördüklerinde yapılan nüfus sayımını tekrarlamak üzere bir araya toplanırlar. Sahnenin solunu kadınlar, sağını erkekler sahiplenmiştir. Kadınlar, bağdaş kurmuş halde yün örerken, erkekler güreşir. Ortada Venüslülerin kutsal ananelerin timsali, üzerinde hiyeroglif benzer yazıların yer aldığı "fallik" Kaya Anıtı'nı görürüz. Yüksek bir yerde oturan yasa ile devletin düzeninin yetkilerini kendinde toplayan, sözlü ve yazılı her şeyin tek sahibi ve muhafazasından sorumlu Yaşlı Bilge olan biteni izlemektedir. Yaşlı Bilge ataerkil denetim mekanizmasıdır. Daha en başında ikili cinsiyet rejiminin, cinsiyetçi işbölümüne dayalı gündelik hayat pratiklerinin hayli belirgin ama muzip bir görüntüsüyle baş başa kalırız. Yaşlı Bilge aynı zamanda Venüs'ün nüfus sayımından sorumlu kişisidir. Venüs'te yaşayanlardan sadece erkek olanları ve erkek doğanları kayda geçirmektedir. Bu duruma ilk itiraz kadınlardan gelir, kadınların niçin sayılmadığını soran kadınlara erkekler de itiraz eder. Kendisi de erkek olan Yaşlı Bilge, bu durumu açıklayan yazılı bir belge bulur: Anıt! Anıtı üzerindeki yazı bile daha önce yaşamış ata Yaşlı Bilge'lerden birinin elinden çıkar. Erkeklerle koşup anıtı getirmelerini emreder. Kadınlar bu belgeye de itiraz ettiklerinde "*kutsal dağın kutsal taşını bayramlarda taşımamakla, Mars ve Satürn ile yüzyıllar boyu süren savaşırlara katılmamakla, iyiden kötüyü ayırt etme yeteneğinden yoksun olmakla, başbuğ seçmeyi, haykırmayı, sevişmeyi, öldürmeyi, yaşatmayı, yapmayı, yıkmayı, avlanmayı, doğurdukları çocuklara ad koymayı erkeklerle bırakmakla*" suçlanırlar.(s.39) Bu sebeple varlıkları sayılmamalıdır. Kadınlar ise erkekleri bütün bunları kendilerine yaptırmamakla itham ederken, erkekler çoktan bilek güreşine tutuşmuşlardır bile. İçlerinden bir erkek, "*Kadınları kim kışkırtıyor?*" diye itiraz ederken isyan eden kadına şişmiş pazusunu göstererek "*sen çok konuşma, ben senden akıllıyım*" diye çıkışır. Bu kargaşa içinde anıt devrilir. Kadınlar ve erkekler anıtı elbirliği ile yerine yerleştirir. Venüs yeniden sayılır, kadınlar olmadan. Kadınlardan neden hep yapmadıkları şeyleri anıta yazdıkları yönündeki itiraz da kâle alınmaz. Oysa anıta yaptıkları şeylerin de pekâlâ yazılabileceğini haykırır içlerinden bir kadın: "*Erkeklerimiz getirdiği av etlerini pişirdiğimizi, onların ad koydukları çocuklarımızı dokuz ay karnımızda taşıdığımızı, dokuz ayın sonunda en amansız sancılarla doğurduğumuzu, doğan çocuklarımızı sütümüzle beslediğimizi, büyüttüğümüzü, erkekler erkeklerle savaşırken hayatı, düzeni sürdürdüğümüzü niçin yazmamışlar?*" (s.45) Bir diğeri sadece erkeklerin anıtı yazmasına küfreder. Hemen hain ilân edilir. Ardından erkekler atasözlerini çeşitli heykel pozisyonları deneyerek söylemeye başlar. Bir kadın başka bir anıt inşa etmeyi teklif ettiğinde ala-

cağı cevap bellidir: “*Bugün git, yarın gel!*” (s.46) Kadınlardan bir diğeri “*Bizim yaptıklarımızı yazacak yok mu?*” (s.47) diye bağırır ancak bir muhatap bulamaz. O sırada başka bir kadın kendini Bilge Kadın görevine atar. Bundan sonra kadınların haklarını o savunacaktır. Yaşlı Bilge’ye kendisine kadınların bilgesine yer vermesi gerektiği şeklinde çıkışarak “*Yaptıklarımızı anıta yazmaya değer bulmuyorsanız, biz de onları yapmayız*” der. Ortalık yeniden karıştıktan sonra Yaşlı Bilge kadınları da saymayı kabul eder. Erkekler güreşe, kadınlar şişlerini ellerini alıp örgülerine dönerler. Bilge Kadın sahne kapanırken aslında bunun hatırı sayılır bir başarı olmadığını altını çizecektir: “*Demeyin şimdi, kadının fendi erkeği yendi, sanmayın ki Venüslü kadınlar bilinçlendi. Venüs’te bir gün diğerine uymaz, aslında Venüs’te eski hamam, eski tas.*” (s.49) Gerçekten de Bilge Kadın bir sonraki sahnede sosyal yardımlaşmadan bahsettiğinde, öncelikle “sosyal” kelimesini diline doladığı için kadınlardan tepki görür. Kadınlardan biri “*ben böyle şeyleri evime sokmam*” der. Bir diğeri kaynanasının kötülüğünü tartarak bu Bilge Kadın yanında onun lafının edilemeyeceğinden yakınıdır. Birden kadınlar kendi içlerinde başka bir isyana sürüklenir. Sayılmadan önce daha rahat bir hayat yaşadıklarını söyleyerek kocalarının merhametinin onlara yettiğini, sokak çocuklarıyla ilgilenmek istemediklerini, bunların sorumluluğu ile Yaşlı Bilge’nin ilgilenmesi gerektiğini söyleyerek derhal Bilge Kadını marjinalize ederler. Bu aşamadan sonra Yaşlı Bilge’nin kutsal metinden kopup gelen hizaya çağırın sesini duyarız:

“*Kutsal peygamberimizden sonra kocalarınız gelir. Bundan beş yüz yıl kadar önce kadınlar kocalarının sözünden dışarı çıkmaya kalktılar. (s.57) Sonra bir kıtlık oldu. Sonra bir salgın oldu. Sonra bir sel oldu. Sonra yangınlar oldu. Sonra tufanlar oldu. Gök gürledi, şimşek çaktı. Venüslüler bildiler kıyamet yakın... Anladılar ki suç kadınların. Kocalarını tanımayanların, kadın olduklarını unutup erkek işine burnunu sokanların. Mahkeme kuruldu orta yerde. Koca sözü dinlemeyenlere yüce yargıçlar dur, dediler. Her birine hüküm giydirdiler, orta yerde odunlar yığıldı, üstüne direkler çakıldı, kadınlar direklere bağlandı, bir kocaman ateş yakıldı.*” Bürokratik dil ile iç içe geçen, anıt imgesiyle kütle haline gelmiş kutsal metin sesinin gürlmesine “oh olmuş” şeklindeki sözde “olumlu” tepkinin yine kadınların içinden gelmesi hiç de şaşırtıcı değildir. Yaşlı Bilge, Kadın Bilge’yi kadınların düzenlerini, hayallerini yıkmakla suçlar. Ataerkinin ortadan kalkması en çok kadınların zararına olur, onların boşluğa düşmesine neden olur diye uyaracaktır: “*Onlara bırakmalarını istediğin eski kadar güçlü, o eski kadar sağlam bir yeni verebilecek misin?*” diye sorar. (s.58) Bilge Kadın bunun kendisinin görevi olmadığını, kendi yollarını kendilerinin bulması gerektiğini söylediğinde yine itirazın “*o dediğini kocam bana bulur*” cümlesiyle yine başka bir kadından gelmesi anlamlıdır. “*Kendi hayatlarının anlamını kendileri vermeye, kendile-*

“

Gerçekten de Bilge Kadın bir sonraki sahnede sosyal yardımlaşmadan bahsettiğinde, öncelikle “sosyal” kelimesini diline doladığı için kadınlardan tepki görür. Kadınlardan biri “ben böyle şeyleri evime sokmam” der. Bir diğeri kaynanasının kötülüğünü tartarak bu Bilge Kadın yanında onun lafının edilemeyeceğinden yakınıdır. Birden kadınlar kendi içlerinde başka bir isyana sürüklenir. Sayılmadan önce daha rahat bir hayat yaşadıklarını söyleyerek kocalarının merhametinin onlara yettiğini, sokak çocuklarıyla ilgilenmek istemediklerini, bunların sorumluluğu ile Yaşlı Bilge’nin ilgilenmesi gerektiğini söyleyerek derhal Bilge Kadını marjinalize ederler.

“

Söz konusu tabloda erkekliğin devlet işleyişi, törelerin işleyişiyle nasıl itinayla inşa edilip, sınırlarının belirlendiği, korunduğunu parça parça izleriz. Ölünün devlet tarafından kabulü için istenilen belgeleri anlatıldığı sahne gündelik gerçekliğimizde karşılığını bulacak bir eril traji-komikliği içerir. Onay olmadan ölme eylemi de gerçekleşemez. Burada yine ailenin kuruluşu, anneye atfedilen değer (anama küfretme!), çinko tabutların tahta tabuttan daha dayanıklı olduğunu müzikal formunda duyuran reklamlar özelinde aileyi ayakta tutan tüketim kültürü, hepsi bir bir sahne alır.

rinden yine kendilerini sorumlu tutmaya alışmalılar” der. (s.59) Der de nafile... Bu sözlerinin karşılığını bulacağı bir kitle yoktur karşısında. Bundan sonra söyleyeceği her söz, her davranış, her bilinçlendirme teşebbüsü yarım kalacak ve öncelikle kadınlar tarafından anlamsız bulunarak saf dışı bırakılacaktır. Ataerkinin salahiyet nöbeti erkeklerden de önce kadınlara devredilmiştir. Önce muzır kişi, sonra bir anarşist hemen ardından da kocalarını ellerinden almaya çalışan hafif meşrep bir kadına dönüşecektir diğer kadınların gözünde. Sosyal yardımlaşma derneği de Yaşlı Bilge tarafından “*Venüs’te kışkırtıcı ve huzursuzluk yaratıcı etkileri görüldüğü için zararlı bulunarak kapatılmasına karar verilince*” (s.65) Bilge Kadın’ın bütün çabaları sonuçsuzluğa, boşluğa itilir. Kadınlar oyun boyunca ekonomik şiddete maruz kalırlar. Fakat bunun bir şiddet olduğunun bilincine asla varamazlar. Kocalarından tatlı dil ile bayramlık isterler. Bir kadın kocası öldükten sonra ona bir hayat sigortası bırakmamasına oldukça içerler. “*Ölmek kolay, zor olan bir yaşamı sürdürmek*” diyen Bilge Kadın bir erkek tarafından susturulur. Çalışarak kendi parasını kazanmak isteyen kadın hemen hemen yok gibidir. Zaten kocalar da buna pek hevesli değildir. Venüstrates adlı ünlü erkek filozofun “*erkek demek, şeref demek. Şeref demek, erkek demek!*” şeklindeki aforizmasını söyleyerek dolaşan kocalar, kendilerine “karı parası yiyor” dedirtmemek için eşlerini tatlı dille çalışma hayatından uzak tutar. (s.96-97) Söz konusu tabloda erkekliğin devlet işleyişi, törelerin işleyişiyle nasıl itinayla inşa edilip, sınırlarının belirlendiği, korunduğunu parça parça izleriz. Ölünün devlet tarafından kabulü için istenilen belgeleri anlatıldığı sahne gündelik gerçekliğimizde karşılığını bulacak bir eril traji-komikliği içerir. Onay olmadan ölme eylemi de gerçekleşemez. Burada yine ailenin kuruluşu, anneye atfedilen değer (anama küfretme!), çinko tabutların tahta tabuttan daha dayanıklı olduğunu müzikal formunda duyuran reklamlar özelinde aileyi ayakta tutan tüketim kültürü, hepsi bir bir sahne alır.

“Venüs’te Kadınlar Matinesi” bölümü ise eğlenme kültürü ve erkekliğin inşası arasındaki ilişki üzerine düşündürücü niteliktedir. Eğlenmenin bile erkekliğin varlığını yüceltecek kuralları olmalıdır. Erkekler Venüs’te tek başlarına eğlenirler. Bu kural tartışmaya açık değildir. Ara sırada kadınlar da matinelere ancak kocalarının izin verdiği ölçü içinde yer alabilirler. Erkekliğin inşasının son derece özgün biçimde anlatıldığı bu bölüm 1960’lı yıllarda Türkiye’de altın dönemini yaşayan gazino kültüründen örnekler ile ailemizin sanatçısı Zeki Müren’den izler taşır. Dinleyicilerine “*Benim tatlı, değerli, aziz, azize benim hanfendi dinleyenlerim kucak kucak öpücük size*” diye seslenen Venüs başşarkıcısı bütün çağrışımlarıyla Zeki Müren’i işaret etmektedir. Kadınlar onu görmek, ona dokunmak, onun sesini duymak için “kadın-erkek eşitliği, kadın hakları” gibi safsatılardan elbette vazgeçmeye hazırdır.(s.85)

Oyunun sonlarına doğru, Bilge Kadın hem Venüslü erkekler hem de Venüslü kadınlar tarafından âdeta def edilmiştir. Venüslü Kadınların Serüvenleri aynı zamanda bu def edilişin de hikâyesidir. Eskisinden daha büyük, eski anıtın yerinde “dimdik fıskıran” (s.100) yeni anıtı ortaya diken erkeklerin karşısında kadınlar ellerinde toz bezi ile hayranlık dolu bakışlarla yeni anıtı seyreder. Bir erkek çıkıp şöyle haykırır:

“*Venüslüler, yani Venüslü erkekler! Gördüğünüz bu anıt, bize ata armağanı olan anıtı kıran menfur ellerin sahiplerine emsalsiz bir şamar indirirken, bütün Venüs erkeklerinin kalplerinde çarpan kutsal şeref anıtlarının anıtı olan bu anıt, asla aldatılmayan Venüs erkeklerinin timsali olarak ilelebet burada dikilecektir ki, Venüs erkeklerinin şerefine (...) bu yeni anıt şerefine yapacağımız sayım sonucu yeni anıt için gerçekten çarpan yüreklerin çokluğu gafillerin suratına çarpılacaktır.*” (s.101-102.)

Sevgi Soysal, erkekliğin köklerinin toplumsal pratiklerden öyle kolayca sökülemeyeceğini gösterdiği bu oyununda erkeklerden çok kadınların patriyarka karşısındaki tutumlarına eğilmiş gibidir. Bu sebeple belki de Bilge Kadın bir türlü duyuramaz Venüslü kadınlara sesini. Venüslü kadınların kendi hikâyelerini yaşayabilme cesareti, bilinci kendi tecrübeleri içinde oluşmamıştır, oluşmamıştır. Bu sebeple sağır ve kördür onlar. Erkeklik ile onun yarattığı her alandaki şiddet ancak kadın ve erkeğin bir arada mücadelesiyle önlenir. Bu açıdan durduğu yerde kadın bilinçlenmesine cesur ve içeriden bir eleştiri getirmesi son derece kıymetlidir. Öte yandan Soysal’ın Venüslü Kadınların Serüvenleri’nde önerdiği salt bir toplumsal bilinçlenme değildir. Zira bireysel olmayan hiçbir şey toplumsal değildir. Bilinçlenmenin nasıl zaman içerisinde erkekliği besleyip büyüten her dinamikte tek tek mücadeleyi, emeği gerektiren, kendini daima dışarıdan bir gözle izlemeyi sürdüren, kendiliğin inşasını içeren uzun bir yolculuk olduğunu açık etmektedir. Tıpkı “Eğitici Radyo Üzerine Konuşmalar”da Kiergaard’ın şu cümlesine yer verdiği gibi: “*Toplum kurtarma ne toplumun işidir ne de toplum örgütlerinin. Bu sadece bireyin, sadece bireyin işidir.*” (s.180)

Venüslü Kadınların Serüvenleri, Sevgi Soysal, derleyen: İpek Şahbenderoğlu, 247 syf., İletişim Yayınları, 2017.

Dipnotlar

Sevgi Soysal, Venüslü Kadınların Serüvenleri, TRT Günleri, Derleyen: İpek Şahbenderoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul 2017, s.182. Söz konusu kitaptan yapılan diğer alıntılar, metinde parantez içinde belirtilecektir.)

Bu türsel adlandırma Mümtaz Soysal’a aittir. Aktaran: Priska Furrer, Sevgi Soysal, Bireysellikten Toplumsallığa, Papirüs Yayınları, İstanbul 2004, s.136.

Sanat Olayı, Sayı:46, Mart 1986, s.20-24.

Ölmeden iki ay önce çekilen fotoğraf: Sevgi Soysal'ın kronolojik olmayan biyografisi

40 yıl yaşadı Sevgi Soysal. Sadece Türkiye toprağından almadı köklerini, sınırları buranın ötesindeydi. Tante Rosa'da kadınların hapsedilmeye, unutturulmaya çalışan doğasını serdi ortaya. Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nda 12 Mart'ın hizaya sokma isteğine direndi diğer kadınlarla beraber. Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'nde yıkılan cumhuriyeti yazdı ama en çok Aysel'in öyküsünü... 40 yıl yaşadı Sevgi Soysal. Kahkahası 40 sene sonra burada da yankılanıyor.

Sinem Erenler

Sevgi Soysal karanlık, içe kapanık, tek sıra yaşamların takdir toplayıp kabul gördüğü bir ülke atmosferinde, 60'ların ve 70'lerin Türkiye'sinde, yani hizaya sokulmasının hayrına olacağına öğütlediği içinin tüm coşkusuyla yazdı ve en çok da kadınlar için yazdı. İlk kitabı, ilk sevgilisi, doğduğu yıl ve ölüm tarihi, okudukları, yazdığı kitapların tarihsel dökümünden öte hiç tanışmasak da Sevgi Soysal'ı hayal etmemizi sağlayacak kronolojik biyografi anlatılarını sollayan kitapları arasında Tante Rosa, Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu ve Yenisehir'de Bir Öğle Vakti bir adım öne çıkıyor.

TANTE ROSA İÇİNİ ÖLDÜRMEYİ BİLMİYORSUN

Peşi sıra koşuşturan 14 hikâye. Sevgi Soysal'ın teyzesi Rosel'den esinlendiği ama ailesindeki tüm kadınların bir şekilde dahil olduğu ve en son kendisinde topladığı bu anlatı, bir kadınlık haleti ruhiyesinin haritasını önümüze seriyor.

Kadınlığın toparlanıp derdest edilmesi fikriyle vücudun, arzusun kötü olduğu öğretisi; suçluluk, mahcubiyet, ayıp hissiyatını baskınlığı, kendinde olmayan ne varsa örnek alınması için getirilip önüne yığılması, ilk isteklerin çılgınlık, dayaklar, horlamalarla karşılanması, bir kız çocuğunun eğitilmesinde arzusun, iç sesin öldürülmesi için elinden geleni ardına koymayan kurumlar, çitlerle çevrilen cinselliğin bir ayıp, günah kapsamından çıkamaması, çocuk büyüten annenin kutsallığı, özgürlüğün es geçilmesi baskısına karşı Tante Rosa kadınlara geride bırakma cesaretini, yeniden başlama yıkıp tekrar tekrar kurma cesaretlerinin hatırlatıyor.

İçinden geldiği gibi değil de kural kaideye uyulması gerektiğini yoksa cezanın kaçınılmaz olduğunu söyleyen baskıcı topluma sırtını dönüyor Tante Rosa ve aforoz ediliyor.

Tante Rosa, Sevgi Soysal, 105 syf., İletişim Yayınları, 2002.

“Şimdi beklenen bir intihardır, bir uçurumdur, bir düşüştür. Şimdi beklenen bir kocakarının günah dolu bir hayatın sonunda sefilce can vermesidir. Yoksa şimdi beklenen günah çıkaramadan geberen bir günahkârın şen hayatı mıdır? Şimdi beklenen bir başarı, bir mutluluk mudur?”(1)

YILDIRIM BÖLGE KADINLAR KOĞUŞU YÜREGİMİZİ KİM HİZAYA SOKABİLİR?

12 Mart 1971. Sevgi Soysal da dönemin baskıcı atmosferinden payını alır ve 8 ay Yıldırım Bölge'de kalır. İlkinde kısa süreli olayı alaya alarak, kahkahası bol eften püften bir sebepten ama ikincisinde mahkumlara "er" gözüyle bakan baskısını artıran 12 Mart'ın uğursuz atmosferinde getirilir Yıldırım Bölge'ye. Oya Baydar, Yıldırım Bölge'de 30 ile 60 arasında değişen kadın mahkumların tutulduğunu Behice Boran'ın da bir dönem burada kaldığını Sevgi Soysal'ın koğuşa getirildiğinde arkadaşını görmeyen verdiği sevinçle attığı çığlığı ve kendisini "hiç insan arkadaşı hapse girdi diye sevinir mi" tuhaflığı içerisinde bulduğunu anlatır. Tüm toplumu hizaya sokmaya çalışan askeri yönetime karşı, Yıldırım Bölge'nin kadınları kahkahayla karşılık verirler, hicvin dozu son ses açılır. Hizaya sokma ısrarına karşı başkaldırının kaçınılmazlığı kendinden gelip kurulur koğuşa.

"Hiza meselesi her bir işin başı ve de sonu. Hiza, Türk'ün buluşu olan bir 'komünistlikle mücadele' metodu. Bizim öz bağrımızdan kopmuş, titreye titreye bulunmuş, kökü dışarıda olmayan bir metot. Elbet bu metot hemencecik keşfedilmedi. 12 Mart'ın ilk döneminde, askeri disiplinle hizaya sokma yöntemi tam anlamıyla uygulanmıyordu. Siyasi tutuklulan er sayan kanun, demokrasi kaynağımız B.M. Meclisi'nden fişkırmamıştı henüz" (2) diye anlatıyor Sevgi Soysal.

YENİŞEHİR'DE BİR ÖĞLE VAKTİ ANLATILAN AYSEL'İN HİKAYESİDİR

Sevgi Soysal, Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'ni Yıldırım Bölge'de yazmaya başlıyor. 70'lerin Türkiye'si değişme, modernleşme çabasına eşlik eden çarpıklıklar, bir olmamışlık halinin vücut bulması. Sevgi Soysal Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'nde, Ankara'nın Kızılay'ında herhangi bir öğle vaktinde kameranın objektifine takılabileceklerin hikâyelerini birleştirir. Objektifinin es geçmediği bir karakter Aysel'in hikâyesi öne çıkar belli belirsiz. Roman, Ankara'da kökleri çürümüş bir kavağın yıkılması ana kurgusu etrafında diğer karakterlerin burjuva aile düzenine karşı çıkıp çıkmama kararsızlığını, düzen karşıtlıklarının beceriksizce belirlediği karakterlerinin yanında, babasıyla ablasının çocuğu olarak dünyaya gelen Aysel'in kalp atışlarının, farklılığının, merhametinin ve zor hayatının da öyküsüdür aynı zamanda.

SEVGİ SOYSAL

BUĞUN KİŞİLERİ İZLE

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti, Sevgi Soysal, 272 syf., İletişim Yayınları, 2003.

SEVGİ SOYSAL 40 YIL YAŞADI!

40 yıl yaşadı Sevgi Soysal. Sadece Türkiye toprağından almadı köklerini, sınırları buranın ötesindeydi. Tante Rosa'da kadınların hapsedilmeye, unutturulmaya çalışan doğasını serdi ortaya. Hemen yabancı bir anlatı eleştirisi yükseldi. Hiç kuşkusuz korkunun ses vermesiydi bu. Sevgi Soysal Tante Rosa'da kadınların istemedikleri bir düzeni terk etme cesaretine ve yeniden kurabilme gücüne sahip olduklarını fısıldadı. Yıldırım Bölge'de 12 Mart'ın hizaya sokma istediğine, makbul vatandaş olmamak için direndi diğer kadınlarla beraber. Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'nde yıkılan Cumhuriyeti yazdı ama en çok Aysel'in öyküsünü. Ablasının, annesi olduğunu bildiğimiz Aysel'in öyküsünü. 40 yıl yaşadı Sevgi Soysal. Kahkahası 40 sene sonra burada da yankılanıyor.

Kaynaklar:

Tante Rosa, Sevgi Soysal, s. 35, İletişim Yayınları, İstanbul (2013).

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu, Sevgi Soysal, s. 50, İletişim Yayınları, İstanbul (2013).

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti, Sevgi Soysal, İletişim Yayınları, İstanbul (2013).

İsyankâr Neşe, Hazırlayanlar: Seval Şahin/İpek Şahbenderoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul (2015).

'Tante Rosa' yabancı, 'Yürümek' müstehcen: Neden?

Sevgi Soysal'a yöneltilen eleştirilere karşı sormak gerek: Sevgi Soysal bulunduğu topluma yabancı bir yazar mıydı yoksa toplumunun kodlarını çok iyi gözlemlemiş ve birilerine 'yabancı' ve 'müstehcen' geleni anlatıya taşıyarak, ayrıksılık mı yapmıştı? Sanıyorum Soysal, bilineni deşifre etmişti, âşına kılmıştı, tabu olan meseleleri işlemiş, 'başka' olarak kurulanın sorununu içselleştirmiş ve Tante Rosa gibi bir karakter yaratarak verili olanın sınırlarında gedik açmıştı.

Emek Erez

Sevgi Soysal ismi, okurunda pek çok çağrışımın karşılığıdır. Aynı zamanda da heyecanın. Çünkü metinleri her okunduğunda anlamına yeni anlamlar ekleyebildiğiniz, bağlamını içinde yaşadığınız dönemin; genel ahlâkçı yargılarının, gazetiminin, denetiminin ipuçlarıyla değerlendirebildiğiniz bir deneyim sunar. Bunun yanında gözlemlediğim, Sevgi Soysal okuru için bazı metinler daha da öne çıkar, bu anlamda benim metnim, Tante Rosa'dır. Başlangıçta bir masal kahramanını hatırlatan adı, o kadar gerçektir ki, kadınlık üzerine tüm bildirmeleri hatırlatırken, onları yıkar geçer. Onun yıkıldığı yerden başlar sorgulama çünkü metnin zamanında yarattığı etki hâlâ konuşulmaya ve tartışılmaya devam eden pek çok meselenin ipuçlarını taşır. Bunun yanı sıra kendi okuma deneyimimde üzerine konuşabileceğim, etkilendiğim metinlerden biri de Yürüme'tir. Bu metin de okunduğu farklı dönemlerde, içinde bulunduğunuz zamana dair anlamlar bulabileceğimiz bir kitap olma özelliği taşır ki aslında Soysal'ın tüm metinleri bize geçmişle şimdi arasında bu köprüyü inşa etme şansını verir.

'TANTE ROSA' VE 'YÜRÜMEK'İN SORUSU

Tante Rosa ve Yürüme şimdi ve geçmişte okuduğumda kopamadığım iki soruyu içeriyor, o nedenle bu sorular etrafında dolaşıp duruyorum. Birincisi Tante Rosa'nın neden 'yabancı' olarak algılandığı ve döneminde bir 'çeviri metin' gibi hissettirdiği, ikincisi ise Yürüme'in neden 'müstehcen' olduğu gerekçesiyle toplatıldığı... Bundan dolayı, Tante Rosa neden 'yabancı', Yürüme neden 'müstehcen' sorusundan yola çıkacağım bu metinde.

'TANTE ROSA' VE YABANCILIK

Tante Rosa'nın 'yabancılığı' meselesine daha önce Paz Edebiyat dergisi için yazdığım bir yazıda çok kısa değinmiştim (2017: 8-9) Oradan başlayayım söze, o yazıda Tante Rosa'yı 'yerli' bulmamanın asıl nedeninin bilinç dışındaki 'yabancı' algısından kaynaklandığını düşündüğümü söylemişim. Her şeyi teklik üzerine inşa edilmiş bir toplumda bir karakterin, rahibeler okuluna gitmesi, kültürel olarak batılı oluşu, verili tüm ahlâki kodları yerinden edişi; orospuluğa özenmesi, çocuklarını ve kocasını ardına bakmadan terk etmesi, bedeniyle barışık, arzularıyla sınırsız oluşu ve metnin ismi gibi pek çok sebep Tante Rosa'nın 'yabancılığında' etkiliydi. Sadece bu da değildi tabii, Murat Belge'nin Sevgi Soysal'dan aktardığı şu cümlede bahsettiği gibi: "Tante Rosa yerine Ayşe Teyze dese bu yorum böyle yaygınlaşmaz, 'yabancı' yerine 'gerçek üstücü' ve benzeri sıfatlar kullanılırdı. Belki bu sıfatlarla da aynı şeyi kast ederek" (2015:7). Burada Belge'nin 'aynı şeyi

“

Her şeyi teklik üzerine inşa edilmiş bir toplumda bir karakterin, rahibeler okuluna gitmesi, kültürel olarak batılı oluşu, verili tüm ahlâki kodları yerinden edişi; orospuluğa özenmesi, çocuklarını ve kocasını ardına bakmadan terk etmesi, bedeniyle barışık, arzularıyla sınırsız oluşu ve metnin ismi gibi pek çok sebep Tante Rosa'nın 'yabancılığında' etkiliydi. Sadece bu da değildi tabii, Murat Belge'nin Sevgi Soysal'dan aktardığı şu cümlede bahsettiği gibi: "Tante Rosa yerine Ayşe Teyze dese bu yorum böyle yaygınlaşmaz, 'yabancı' yerine 'gerçek üstücü' ve benzeri sıfatlar kullanılırdı.

Tante Rosa, 'yeni bir kadın tipi' olmaktan çok olması istenen kadınlığı aşındıran, toplumsal gözetimin 'tuhaf' bulduğunu alıp başının üzerine koyan, evlilik gibi kurumlara yüklenen kutsiyeti yerle bir edendi, 'yeni' değildi, kadın oluşu verili rollerin reddiydi, kendisine kurumlar ve toplum tarafından giydirilene bırakan bir çıplaklıktı, oluşu gereği idi. Ki onun 'yersizliği' sadece Türkiye için değil, metindeki Batılı topluluk için de geçerliydi.

kast ederek' cümlesinin de üzerinde durmak gerek. Çünkü bu cümlelerin söylediği, asıl meselenin metnin ismiyle de ilgili olmadığı. Sorun isimden çok metnin kadın temsiliydi bana göre. "Ayşe Teyze" de olsa karakterin toplumsal kodları aşındıran tavırları bir şekilde sorun olacaktı ve yine benzer eleştirilere açık hâle gelecekti. Çünkü asıl sorun olarak görünen, Tante Rosa'nın bir kadın olarak verili varlığının dışında kendisini ve kadınca tüm "bilemeyişlerini" sorgulaması, onları biçilen kadın rollerinin ve kategorilerinin dışında inşa ediyordu. Tante Rosa karakterinde öne çıkan yaşanan tüm sıkıntılara, tutunamamaya rağmen, yaşama dair tüm denemeleri karşılıksız kaldığında dahi kendisinden, arzularından vazgeçemiyordu.

TANTE ROSA 'YENİ BİR KADIN' TİPİ Mİ?

Funda Soysal şöyle söylüyor: "Son yıllarda epey eleştirildiği üzere, o zamanki bakışla 'Tante Rosa' çeviri kokan bir kitaptı. Tabii o zaman dahi, Vedat Günyol gibi, onu edebiyatımıza 'yeni bir kadın tipi' kazandıran bir yazar olarak görenler vardı belki ama genel kanı, 'Tante Rosa'nın yazarının da en az onun kadar içinde yaşadığı ülkeye yabancı olduğuydu" (2015: 16). Tante Rosa, 'yeni bir kadın tipi' olmaktan çok olması istenen kadınlığı aşındıran, toplumsal gözetimin 'tuhaf' bulduğunu alıp başının üzerine koyan, evlilik gibi kurumlara yüklenen kutsiyeti yerle bir edendi, 'yeni' değildi, kadın oluşu verili rollerin reddiydi, kendisine kurumlar ve toplum tarafından giydirilene bırakan bir çıplaklıktı, oluşu gereği idi. Ki onun 'yersizliği' sadece Türkiye için değil, metindeki Batılı topluluk için de geçerliydi. Rahibeler okulunda bulunduğu sırada, kilisedeki disiplinsiz tavırları nedeniyle melek rolü yerine yoksul rolü oynamak zorunda kalmıştı misal veya kocasını ve çocuklarını bırakıp gittiğinde, kilise, papaz, koca, hizmetçi hepsi tarafından aforoz edilmişti çünkü Tante Rosa 'içini öldürmemişti.' İçini öldürmemenin anlamı ise yine karakterin cümlelerinde karşılık buluyor: "Her şey özlenebilir. Her şey tutku konusu olabilir. Her şey aynı ölçüde aşağılık olabilir. Tutkular çerçeveye göre değişen şeylerdir. Evli kadınlar toplantısında, en temiz pak aile kadını olmaya özenen aynı kadın, orospuların yanında en orospu olmayı niçin istemesin? Önemli olan istektir, hiçbir istek diğerinden soylu değildir, değildir, böyle düşünmüş olabilir Rosa gizliden." Rosa gizliden düşünmüş olsa da açık etmişti arzularını, akışa bırakmıştı. Bu açıdan bakıldığında Tante Rosa karakteri sadece bu coğrafyanın değil dünyanın da 'yerlisi' değildi. Çünkü o içinde bulunduğu ve bizde belki de Batılı bir profil çizdiği için 'yabancı' görüldüğü o toplumu da eleştirebilen bir karakterdi; "batı batı denen uygarlık bu işte buzdolaplı açlıklar var burda" demeyi bilmişti. Kadını ulusun soyunu devam ettiren bir varlığa indirgeyen militarist anlayışa karşı anti-militarist bir tavır ortaya koyabiliyordu; "savaş eksilmeyordu, önce babalar eksildi,

Yürümek müstehcen çünkü cinselliğin tabu olarak kurulmasını, aileden itibaren başlayan ahlâki biçimlemeyi, kadının bedenine yabancılaşmasını, arzularına ket vurmasını tüm bunların arkasındaki toplumsal gözü görmemizi sağlıyor. Gençlerin arzularının farkına varmaları, bedenleriyle tanışmaları Elâ ve Mehmet karakterlerinin yaşamları üzerinden anlatılırken, bedenin nasıl tabu hâline geldiği âdeta bir 'suçlu beden' olarak kurulduğu da sorunsallaştırılıyor.

sonra ağabeyler eksildi, savaş eksilmedi” diyordu. Din hanesini boş bıraktığı için ölümüyle bile ‘sorun’ yaratmayı başarmıştı cenaze bürokrasisine. Bu nedenlerle ona yüklenen ‘yabancılık’ aynı zamanda kadın oluşa yüklenenlerin dışında varlık göstermesiyle, verili olanı reddetmesiyle de ilgiliydi. Daha önce söylediğimi bir kere daha söylemem gerekirse, Tante Rosa toplumca, devletçe, ulusça, genel ahlâki yargılarla ‘tuhaflaştırılan’ her şeyin adıydı, bir kadına bildirilemeyenlerin, denetlenemeyenlerin adı olduğu gibi.

‘YÜRÜMEK’ NEDEN MÜSTEHCEN?

Yürümek, kitabına sözü getirirsek, aslına bakılırsa bu metnin müstehcen görülüp toplatılması da Tante Rosa bahsinde söz ettiklerimizden çok bağımsız değil. Bu metinde Sevgi Soysal, Elâ ve Mehmet karakterleri üzerinden cinselliğe dair olanın inşasını ele alır. Funda Soysal kitabın toplatılma ortamından şöyle bahsediyor: “*Sen misin bu ülkede yürüyen. Aralık 1970’te yayımlanan bu güzel roman, o yıl için 1971’in ilk aylarında verilen TRT Roman Başarı Ödülü’ne layık bulununca, o zaman ki adıyla Sevgi Sabuncu, 12 Mart’ın anayasa değişiklikleriyle kudret bulan ve aslında dönemin özerk Ankara TRT’sini hedef alan linç kampanyası için bir günah keçisi oldu. Sıkı yönetim yasasının kabulünden bir ay sonra, Haziran 1971’de bir senatörün Meclis’teki ifadesi şöyle: ‘TRT’nin yönetici kadroları Türk kültürünü, milli benliğini ve harsını tahrip ederek, sapık ideolojilerin dili haline gelmiştir. Radyo kültür yarışmasında en müstehcen en sapık eserleri devlet hazinesinden ödüllere alkışlayarak Türk milletinin haysiyetiyle, namusuyla oynamışlardır’*” (2015: 18). Şimdiden bakınca bile kullanılan ifadelerin epey tanıdık olduğu görülebiliyor.

Yürümek müstehcen çünkü cinselliğin tabu olarak kurulmasını, aileden itibaren başlayan ahlâki biçimlemeyi, kadının bedenine yabancılaşmasını, arzularına ket vurmasını tüm bunların arkasındaki toplumsal gözü görmemizi sağlıyor. Gençlerin arzularının farkına varmaları, bedenleriyle tanışmaları Elâ ve Mehmet karakterlerinin yaşamları üzerinden anlatılırken, bedenin nasıl tabu hâline geldiği âdeta bir ‘suçlu beden’ olarak kurulduğu da sorunsallaştırılıyor. Örneğin; Elâ’nın sevgilisi Aleko ile öpüşmesinin sonrasında eve geldiğinde, babasının ölümüyle karşılaşmasında onun bedenini ‘suçlu’ hissetmesinde ve sorgulamasında bunu görürüz: “*Aleko’yla öpüşürken mi ölmüştü babası? Aleko’yla tepeye çıkmasını yasakladığı için mi Aya Yorgi intikam almıştı babasından.*” Aslında Elâ’nın tüm başarısız ilişkilerinde biraz bunu görürüz. Bir otorite figürü olarak gösterilen ve metinde Elâ’nın yaşamında söyleminin önemli yeri olan, adeta denetim mekanizması olarak işlev gören bir anne figürü vardır. Burada neden bir otorite figürü

olarak kadın karakterin seçildiği sorusu da geliyor akla.

Toplumsal cinsiyet kodlarının kültürel bellek ile aktarımında; anneler, anneannelerden aldıklarını salık verirler çocuklarına, genellikle böyledir, bu nedenle cinsiyet rollerinin kurulmasında ailenin en işlevsel kurum olduğu, rolleri yeniden ürettiği ve cinsiyetin sabit bir kategori olarak ele alınmasında önemli işlevi olduğunu söyleyebiliriz. Metinde erkek cinselliği erkeklerin kendi aralarındaki muhabbetleriyle, Playboy gibi dergilerle ve yine karakterler arasındaki ilişkilerle anlatılırken mesela aile bu konuda pek gündeme gelmez. Bu da dikkate değer bir ayrıntı bana kalırsa çünkü erkek cinselliği aile tarafından pek sorun edilmez konu daha çok genel ahlâkın kodları nedeniyle kadınla ilişkilendirilir. Konudan çok sapmadan kısaca ifade etmek gerekirse, Yürümek cinselliği işleyen bir romandır. Bu nedenle sakıncalı görülür ‘müstehcen’ olduğu gerekçesiyle toplatılır. Nedeni yine açıktır aslında, Sevgi Soysal, kadın oluşu, erkek oluşu toplumun ahlâki değer olarak gördüklerini aşındırarak anlatır. Böylece kendi deyişiyle ‘müstehcen muharrir’ (akt. Soysal, F., 2015: 22) olur.

‘YÜRÜMEK’İ SAKINCALI KILAN DİĞER KONU

Peki, sadece bunlar mı Yürümek’i yasaklı kılan? Değil, çünkü Sevgi Soysal bu kitabında ayrıca Rumlardan ülkenin belirli bölgesinde sıkışmış, ‘öte’ tarafa düşmüş olandan da bahsediyor. “*Perşembe günü adliyede, yine bir savcıdan romanım hakkında, konu romanımla hiç ilişkili değilken, bir şeyler işittim. Sadece 91 sayfa değil bir de Ada bölümü varmış, içinde başka suçlar taşıyan! 170 sayfada neler yapmışım meğer. Dün gece üşüdüm*” (akt. Soysal, F., 2015: 21) derken de bahsettiği konu bu. Çünkü Yürümek kitabında bir Türk kızının bir Rum gence kapılmasının da söylediği şeyler var. Metinde bu ‘başka’ olarak kurma durumunun izlerine de rastlanıyor zaten. Elâ’nın babası Hulûsi Bey Aleko’yla tepeye çıkmasını yasaklıyor bu durum karşısında yenge karakterinin cümleleri şöyle: “*Kendini bilen bir kız Rum oğlanlarıyla çama çıkmaz. Kısmet bir altın toptur, bir tepersen bir daha geri gelmez. Ayol bütün Ada koca bekleyen kızlarla doluyken, sen cebi delik Rum oğlanıyla çama çıkarasan, parlak parlak tüm kısmetler bütün o koca bekleyen kızları almasalar da, seni hiç almazlar.*” Burada hem Rum olmaya dair ayrımcı dili hem de kadın olmanın ‘koca bulmak’ anlamına indirgenildiğini görürüz. Sadece bu da değil, Sevgi Soysal’ın Rumlara dair anlatısı, metnin sonları ki sanıyorum ‘Ada bölümü’ olarak asıl tabir edilen yer de o bölüm. Soysal burada, dönemin politikalarına ve Türk-Yunan gerginliğine dikkat çekerken, hem oraya çıkarma yapan askerler üzerinden halkların düşman edilmesini, hem ‘Kiliseden karşı Ada’ya’ işaret verildiği gerekçesiyle ihbar edilen Kilise’nin konumunu hem de Ada’nın

“

Sevgi Soysal’ın Rumlara dair anlatısı, metnin sonları ki sanıyorum ‘Ada bölümü’ olarak asıl tabir edilen yer de o bölüm. Soysal burada, dönemin politikalarına ve Türk-Yunan gerginliğine dikkat çekerken, hem oraya çıkarma yapan askerler üzerinden halkların düşman edilmesini, hem ‘Kiliseden karşı Ada’ya’ işaret verildiği gerekçesiyle ihbar edilen Kilise’nin konumunu hem de Ada’nın yaşayanlarının tedirginliğini anlatıya taşıyor. Bu metni ‘sakıncalı’ kılan başka bir unsur da bu oluyor böylece.

Sevgi Soysal bulunduğu topluma yabancı bir yazar mıydı yoksa toplumunun kodlarını çok iyi gözlemlemiş ve birilerine ‘yabancı’ ve ‘müstehtecen’ geleni anlatıya taşıyarak, ayrıksılık mı yapmıştı? Sanıyorum Soysal, bilineni deşifre etmişti, âşına kılmıştı, tabu olan meseleleri işlemiş, ‘başka’ olarak kurulanın sorununu içselleştirmiş ve Tante Rosa gibi bir karakter yaratarak verili olanın sınırlarında gedik açmıştı.

yaşayanlarının tedirginliğini anlatıya taşıyor. Bu metni ‘sakıncalı’ kılan başka bir unsur da bu oluyor böylece. Yani Soysal, ‘vatan, millet, namus’ gibi kavramları aşındıran ve sorgulayan bir anlatı ortaya koyduğu için metni cezaya sebep oluyor.

Kısacası Yürümek, Gülten Akın’ın söylediği gibi: “*Konusu cinsellikti. O güne dek ucundan kıyısından pek çok romanda izleri vardı cinselliğin. Bir edim ya da üstüne konuşma olarak. Türk romanının da sanırım ilk kez bu denli gözü peklikle işlendi bu konu*” (akt. Tutumlu, R., 2015: 81), bu nedenle “müstehtecendir”. Herkül Milas’ın ifadesiyle; “*Rumlar konusunda çok özel ve ender rastlanan duyarlılığı*” (akt. Soysal, F., 2015: 19) vardır, bu nedenle de ‘sakıncalıdır.’ Yürümek, toplumun ahlâki ve milli denem kodlarıyla oynamıştır, ayrıksılık yapmıştır, cinselliğin tabu olarak görüldüğü toplumda konu açıkça işlenmiştir. Ayrıca, kendine düşman bulmadan varolamayan bir toplumda Soysal, karakterini ‘düşmanla’ dans ettirmiştir, dili ortaklaştırmıştır, karakterlerine Rumca kelimeler öğretmiştir.

Tante Rosa ve Yürümek metinlerinin ‘yabancılık’ ve ‘müstehtecenlik’ bağlamında tartışmak elbette derin bir konu. Bu yazıda ancak meseleye girmiş olabiliriz. Yalnız şu soruyu da Sevgi Soysal’a yöneltilen eleştirilere karşı sormak gerek: Sevgi Soysal bulunduğu topluma yabancı bir yazar mıydı yoksa toplumunun kodlarını çok iyi gözlemlemiş ve birilerine ‘yabancı’ ve ‘müstehtecen’ geleni anlatıya taşıyarak, ayrıksılık mı yapmıştı? Sanıyorum Soysal, bilineni deşifre etmişti, âşına kılmıştı, tabu olan meseleleri işlemiş, ‘başka’ olarak kurulanın sorununu içselleştirmiş ve Tante Rosa gibi bir karakter yaratarak verili olanın sınırlarında gedik açmıştı.

Kaynaklar:

Soysal, S., (2015), “Tante Rosa”, İstanbul: İletişim Yayınları.

Soysal, S., (2018), “Yürümek”, İstanbul: İletişim Yayınları.

Soysal, F., (2015), “İsyankâr Neşe, Sevgi Soysal Kitabı ‘Modernliğin Türkiye’deki Makus Talihi””, (Haz. Seval Şahin/ İpek Şahbenderoğlu), İstanbul: İletişim.

Tulumlu, R. (2015), “İsyankâr Neşe, Sevgi Soysal Kitabı ‘Elâ’nın Yürüyüşü””, (Haz. Seval Şahin/ İpek Şahbenderoğlu), İstanbul: İletişim.

Sevgi Soysal'ın ilk dönem öyküleri: Tekliğin Türküsü

İlk dönem öykülerini okumak, Sevgi Soysal'ın daha sonra yazacağı eserlere giden yolu nasıl inşa ettiğini görmemiz bakımından oldukça önemli. Soysal'ın ilk dönem hikâyeleriyle Tutkulu Perçem'de yer alan hikâyeler arasındaki mesafe oldukça kısa. Kadın kahramanlar, ben anlatıcı, zengin çağrışımlar yoluyla ilerleyen anlatı ve Soysal'ın ironisi bu hikâyelerdeki ortak noktalar. Ama en önemli ortaklık, kadın kahramanların cinsiyetçi sistemle olan hesaplaşmaları ve öfkeleri...

Neslihan Cangöz

Geçtiğimiz yıl Sevgi Soysal'ın çevirileri ve eleştiri yazılarının yanı sıra daha önce kitaplarına girmemiş hikâyelerinin de yer aldığı Tekliğin Türküsü yayımlandı. Bu derlemedeki hikâyeleri okumak heyecan vericiydi. Henüz 12 Mart askerî darbesinin yaşanmadığı 60'lı yıllar ve öyküleri dergilerde yeni yayımlanmaya başlayan -daha sonra büyük bir yazar olacağını bildiğimiz- 25-26 yaşlarında gencecik bir edebiyatçı. Sanki zaman makinası ile geçmişe dönüş gibi... İlk dönem öykülerini okumak, Soysal'ın daha sonra yazacağı eserlere giden yolu nasıl inşa ettiğini görmemiz bakımından da oldukça önemli.

1950-70 yılları arasında Türkiye'de hâkim edebi çizgi toplumsal gerçekçilik ile varoluşçuluk arasında salınırken Soysal'ın bu derlemedeki hikâyelerinin varoluşçu, gerçeküstü özellikler taşıdığını söylemek mümkün. Mesela Tekliğin Türküsü'nde kahramanın kendisiyle, eşyayla, toplumla kurduğu ilişkileri serbest çağrışım gibi görünen diyaloglar yoluyla izliyoruz.

“Dizlerime kavuşturuşum kollarımı. Bir kusuşa sarışım onları. Bir kusuşun kapsayışı beni, seçilmez bir merkezde kalışım. Boyuna kusan bir merkezde. Yuvarlak burada kalsa ya. Doyumsuz bir kusmanın bitimsiz vıcıklığı yayılıyor dalga dalga.

Pis tat ta ra ra – Pis tat ta ra ra.

Sizler ki bu büyük vatanın, büyük evlatlarıdır! Ne büyüyorsunuz! Ah ne büyüğüz biz! Atalarımız büyük. Biz en büyük. Büyük oğlu büyük bir milletiz biz... [N]e bu? Kusuyor! Üstümüze kusuyor! Bizlere kusuyor! Bizler ki o kadar büyüğüz! O kadar büyük olan bizlere! Asalım! Keselim! Kestirelim mi? Yavrum sana fistan kestirelim mi?” (31-2)

Varsam da Sonrasızın Oraya... adlı, gerçeküstü öğelerin baskın olduğu öyküde ise kadın ve kocasının arasındaki iletişimsizlik kadının ve bir adamın gözünden anlatılır. Adam, kadının kendine dışarıdan baktığında gördüğü 'kadın adam'dır. Soysal, kadın kahramanın evliliğin içinde erkekliğini, daha doğrusu erkeğin 'yasalarını' kabul ettiğini metaforlarla anlatır.

“Yalnız yürümeyi denemeliydim ilkin, dedim. Yandaki un ufak sokağa saptım. Pul meraklısı adam dikiliverdi karşıma. Şimdi hem adamdı yine. Elinde bir sicim tutuyordu ucuna baktım. Ufak, tekerlekli-tahta bir oyuncak ördekçik. Hem de ne sevimli! “Ay! Nerde buldunuz bu pulları,” dedim.

“Pul değil, ördek,” dedi. “Bundan böyle yalnız ördek. Benimle gelersen izin veririm bu ördeği gezdirmene tabii arada sırada. Birlikte ve ördekli ne güzel olur!”

“Evet,” dedim, “aynı eskisi gibi hem de. Ama pul, dedim, asıl merakım pulculuktur benim.”

“Önemli olan toplamak,” dedi. “Birlikte olabilmek için özde anlaşış ayrıntılardan fedakarlık etmeli” (35).

Tekliğin Türküsü, Sevgi Soysal, Derleyenler: İpek Şahbenderoğlu, Funda Soysal, 368 syf., İletişim Yayınları, 2018.

Sevgi Soysal'ın bu ilk dönem hikâyeleriyle Tutkulu Perçem'de yer alan hikâyeler arasındaki mesafe oldukça kısa. Kadın kahramanlar, ben anlatıcı, zengin çağrışımlar yoluyla ilerleyen anlatı ve Soysal'ın ironisi bu hikâyelerdeki ortak noktalar. Ama en önemli ortaklık, kadın kahramanların cinsiyetçi sistemle olan hesaplaşmaları ve öfkeleri. Nereye de Gidiyon Kız Cennet? öyküsünde olduğu gibi... Bu öykünün kahramanı, kışın, yalılarda oturan kalın paltolu insanlar seyrederken soğuk suya girip yüzen ve fotoğrafları çekilip haber yapılan bir kadındır. “*Yüksek sesle kahkaha atmadığını, haykırmayı bilmediğini*” sadece kendinin duyduğu bir sesle konuştuğunu, okulda hep orta sıralara, orta sıraların da ortasına oturduğunu hatırlar. Rengin’in “*çürümeye yüz tutmuş yosun rengi*” olduğunu düşünür. Kendi ten kokusundan iğrenir.

Bedeninden tiksinererek büyüdüğünü anlarız. Julia Kristeva'nın abjection kavramını hatırlatır biçimde bedeninin atıklarını biriktirip seyrederek, kirli saçlarını, saçının kepeğini, içi kir dolmuş uzun tırnaklarını... Erkeğin yasalarının kadın bedenini ve cinselliğini pis, suçlu ve günahkâr kabul etmesine yönelik kuvvetli bir eleştiri vardır burada. Öykünün ilerleyen bölümlerinde Soysal'ın doğa/kültür ikiliği üzerinden düşünerek kültürle tanımlanan bedenlerde hâkim olan eril dil ve bakışın, kadını öteki ve abject (sefil) gibi birçok kavramla ilişkilendirdiğini hâlbuki doğada bu tür bakışın olmadığını kabul ettiğini anlarız.

“*Doğru otele gitti. Banyosunu sıcak suyla doldurdu...[y]atağının temiz, keten çarşaflarına bıraktı vücudunu. Kutsal vücudunu. Teninin iç açıcı kokusunda rahat bir uykuydu gelen. Doğayı tanımayan, insansı çirkinliklerine yumulan, küflü yosun renginde birilerini hiç tanımamıştı. Belki de böylelerinin yanından, yanı başından izlemeden geçip gidivermişti. Kendini, kutsal kendini rüzgâra bana bana, güneşi içe içe geçip gitmişti yanlarından.*” (43-44)

Tutkulu Perçem, Sevgi Soysal, 62 syf., İletişim Yayınları, 2018.

Annesi ise “dolma renginde, pilav renginde, patates renginde”dir. Soysal, evdeki cinsiyetçi işbölümünü ‘alışveriş filesinden iç çamaşırılı’ anne ve pijamalı, hep radyo dinleyen, aldığı, alacağı maaşları hesaplayan, arkası basık terlikleriyle ve pijamasıyla bahçede oturan baba figürüyle çiziverir. Bu öyküde kahramanın, evdeki ve dışarıdaki eril tahakküme karşı yalnız ve çaresiz olmadığı şu cümlelerle anlaşılır: “*Gitgide daha çabuk yüzüyordu. Flaşlar yanıp söniyor, kadın çoğalıyordu. Birçok kadınlar, kızlarına bakınca genelevleri hatırlayıp öfkelenen adamlara doğru yüzüyorlardı*”. (41)... *Karşı kıyı. Alkışlar. Babasının pijamasının paçalarını yakalayıp çekti kendini yukarı. Her tarafından sular damlayan sabah yüzüyle gülümsedi...[B]ir ısı yayıldı soğukta.*” (43)

Dönemeç, klasik öyküleme tekniklerinin dışında, zaman, mekân ve kişilerin belirgin olmadığı, Sevgi Soysal'ın bilinç akışı gibi o dönem için oldukça yeni olan anlatım biçimlerini denediği bir

öykü, neredeyse bir manifestodur. Kadın kahramanın erkeklerle oturduğu bir masada zihninden geçenlerden ibaret olan bu kısa öyküde ataerkil sistemin makbul kadın olmak için dayattığı baskılar ve toplumsal kurallar kıyasıya eleştirilir. Kahramanımız, bu tahakkümcü sistemle mücadele etmekten, başarısız olmaktan, sürekli engellenmekten, yorgun ve öfkelidir:

“Bütün bunları durmanın acısıyla, en yorucu biçimde yapıyorum. Durmamı nasıl unutabilirim – beş on erkek arasına oturmuş.” (46)...[b]eş on erkek arasına çakılı. Adım atamıyorum, atılacak adım olmadığını, yolun hep uzayacağını biliyorum, ama hıza inanmışım bir kez.” (51)

“Sonsuz hınçlıyım sizlere, sevinin. Yalnız kalmamı engellediğiniz yapayalnız koduğunuz için beni. Sizin dilediğiniz kadın olmak korkusundan, kadın olmaktan vazgeçirdiğiniz için beni. Kadınlığımı gizlemek zorundayım karşınızda. Kadınlığımla hoş görürlüğünüze sığınmamak için. ...[H]ep savaşıyorum oysa sizle, aslında hiç savaşmamalıyım, kendime kalmalı gücüm, kendimle kalabildiğim zamana.” (50)

Nereye de Gidiyon Kız Cennet? öyküsünde olduğu gibi bu öyküde de tekrarlayan ‘kutsal’ kadın bedeni imgesi vardır. Kahraman, -ki isimlerinin olmaması bir başka ortaklıktır- doğayla iç içe olduğunda eril bakışla kirlendiğini düşündüğü bedeni kutsallaşır. Elbette bu pis, suçlu beden imgesine karşı konumlandırılan sarkastik bir kutsallıktır:

“Şimdi bu boş dört duvar arasında, gerektiği için iki misli sigara içilen, dumanlı içki bardakları arasında birbirimize düşmanca baktığımız yerde değil de ağaçsız, tatlı meyilli bir tepede olsam. Yatıp sırtüstü dizlerime kavuştursam kollarımı, öylece aşağılara yuvarlasam kutsal vücudumu, neşeden çılgın atardım” (51).

Soysal bu öyküsünde, eril imtiyazlarından vazgeçemedikleri gibi, sistem karşıtı görünmelerine rağmen cinsiyetçi sistemi sorun etmeyen ve bu sistemin bir parçası olan, siyaseten solda yer alan erkekleri güçlü bir biçimde eleştirir. (1963 yılında yazılmış bu öyküyü okurken Türkiye’de yaşayan her canlı kadın bu deneyimi tadacak galiba diye düşündüm!)

“Kahramanlık anıtı gibi otursunuz adamın midesine. Biraz kıpırtısı olan bir kadın için milli marştan farksızınızdır. Taş gibi dikilmeli yanınıza varan. Bir de utanmadan başkaldırma türküleri eksik düşmez ağzınızdan. Topuklar yerde, sözler ileri, ileri marş. Kadınlar topuklarına sürünedursunlar ben sözlerimle Kaf Dağı’nı aşayım. (46-7) ...[B]eni en çok yormaması gereken kişiler olmanız gerekirken en çok sizlerle yoruluyorum. Aslına bakılırsa hiç varmamalıyım yakınınız.” (49).

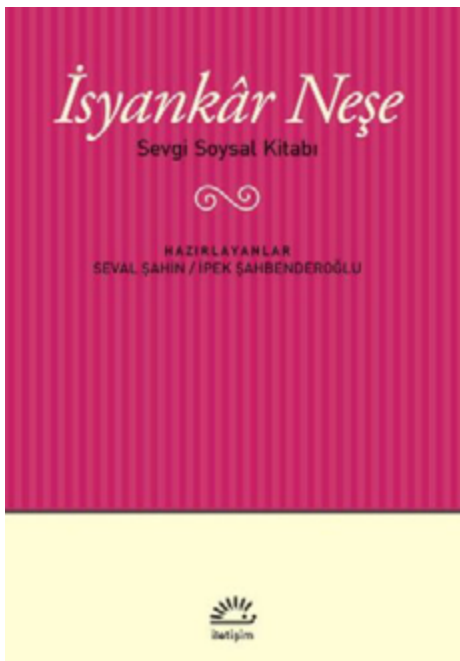
“

Soysal bu öyküsünde, eril imtiyazlarından vazgeçemedikleri gibi, sistem karşıtı görünmelerine rağmen cinsiyetçi sistemi sorun etmeyen ve bu sistemin bir parçası olan, siyaseten solda yer alan erkekleri güçlü bir biçimde eleştirir. (1963 yılında yazılmış bu öyküyü okurken Türkiye’de yaşayan her canlı kadın bu deneyimi tadacak galiba diye düşündüm!)

Soysal'ın öfkesi öyle büyüktür ki, bu erkeklerle işbirliği yapan kadınlar da –dolaylı da olsa–öfkeden payını alır: *“Bir çift hayran inek bakışı buldunuz mu işiniz iştir, sonsuza dek at koşturur iri sözleriniz”, “ne rahattır o yaşamsız, sözlerinizi papağan gibi tekrarlayan kadınlar” veya “alay etmeler” yalnız erkeklere kalmıştır, “onunsa hiç gelmez köle aklına kirli donlarınızla alay etmek”* (48) diye yazar. Bugünden bakıldığında yeterince feminist bulunmayacak bu yaklaşımı eleştirmeden önce öykünün 1963 yılında, 27 yaşında bir yazar tarafından yazıldığını ve 60'lı yıllarda ikinci dalga feminizmin Batı Avrupa ülkelerinde ve ABD'de henüz yükselmeye başladığını hatırlamakta fayda var. Keşke toplumsal cinsiyetle ilgili iktidar ilişkilerinin her sınıftan, ulustan, ırktan kadınları farklı biçimlerde ezdiğini o yıllara ışınlanıp söyleyebilsek.

Diğer taraftan toplumcu gerçekçiliğin egemen olduğu dönemde yazılan Tutkulu Perçem gibi ilk dönem yapıtları göz önüne alınarak Sevgi Soysal bireycilikle itham edilmiştir. İsyankâr Neşe (1) adlı kitapta yer alan makalesinde Pelin Başcı bu durumun pek matah olmadığını belirterek şöyle devam eder: *“Sevgi Soysal hikâyelerini kaleme aldığındaki bireysel sorun ve tercihlerden söz etmek hoş karşılanmaz, kadın ve cinsel kimlik konuları kolay kolay tartışılmaz, bu konular ancak antikapitalizm, ideolojik tercihler, toplumsal ve sınıfsal mücadele koşulları, sosyalizm ve sömürge karşıtlığı gibi bağlamlarda seslendirilirdi”* (247-64). Mesela Mümtaz İdil, Sevgi Soysal'ın yapıtlarını incelediği Bir Sevgi'nin Öyküsü adlı eserinde Tutkulu Perçem'i dili, anlatım biçimi gibi özellikleri bakımından başarısız bulduğu gibi, *“Her ne kadar Tutkulu Perçem'de kadınca bir dünya görüşü yer yer kendini gösterse de, yine de bu kısmen feminist diyebileceğimiz yaklaşım da Sevgi Soysal'ı önemli bir yazar yapacak güçte tutarlı değildir”* (37) der. Aslında İdil'in haz etmediği şey, eserlerde feminist bir bakış açısının olmasıdır; kadın hakları savunulabilir ama feminizm gibi aşırılıklara(!) kapılmadan. Zaten *“Kadın yazarlar ilk ürünlerinde genellikle kadın hakları üzerinde durmayı neredeyse alışkanlık haline getirmişlerdir. Bu tavırlarında çoğu kez haklıdırlar da... [B]unun da kadın yazarların ilk ürünlerine yansımış olması şaşırtıcı değildir. Feminizme saplanmadığı sürece bu duyarlılık, haklı ve yerindedir de”* (42) diye ilave eder. Genel olarak Soysal'ın yapıtlarına şefkatle yaklaşmasına rağmen Mümtaz İdil Tante Rosa'yı da şu sözlerle eleştirir:

“Anlatım tekniği açısından çok başarılı olmasına karşın, Tante Rosa'nın toplumsal sorunlara ciddi olarak eğilme kaygısı olduğu söylenemez. Buna biraz da... [T]ante Rosa'nın kişiliğinde “kadın” sorununun işlenmesi neden olmuş denebilir. Kuşkusuz “kadın” sorunu da tek başına bir toplumsallık içermektedir, ancak Soysal'ın ele alış biçimi bunu yansıtmaktan hayli uzaktır. Soysal, bireysel yaklaşımdan kurtulamadığı için de bu kahramanını evrensel kadın sorunları içine sokamamıştır... [B]u nedenle de, zaman zaman göklere çıkardığı, zaman zaman da eleştirdiği Tante

İsyankâr Neşe – Sevgi Soysal Kitabı, Hazırlayanlar: Seval Şahin, İpek Şahbenderoğlu, 535 syf., İletişim Yayınları, 2015.

Rosa'yı "insani bir denge içine sokamamıştır. Eleştiriler de, övgüler de salt kadına özgü kalmıştır" (52).

O dönemde bireysellik olarak görüp değersizleştirilen şeyin edebi tercih değil cinsiyetçi bir toplumda yaşayan kadınların deneyimleri olduğu açık değil mi? Üstelik bu değersizleştirmeden sadece Sevgi Soysal'ın yapıtları değil, kadın deneyimini merkeze koyan dönemin diğer kadın yazarlarının da payını aldığını biliyoruz.

Ama işte ikinci dalga feminizmin "Özel olan politiktir!" şiarı henüz dillendirilmemişti. Yani beden, cinselliğin, ailenin, dilin, gündelik varoluşun sorgulanmasının nasıl devrimci bir politika olduğunu, toplumsal cinsiyetle ilgili iktidar ilişkilerinin rastlantısal değil, sistematik olduğunu göstermenin ne çok şeyi sarstığını fark etmek için 80'leri beklemek gerekiyordu. Eleştirilenler cinsiyet kategorisinin politik olduğunu fark etmemişti ama Sevgi Soysal biliyordu. Kendisiyle yapılan bir söyleşide Mübeccel İzmirli'ye verdiği cevap bu bakımdan çok açıklayıcıdır:

"Hemen bütün çalışmalarınızda bir konuyu, yalnızca aşk ve zıt cinslerde cinsel ilişkiler sorununu enine boyuna bıkmadan işliyorsunuz. Bunun dışında toplumsal konular, evrene, doğaya, insana özgü bütün öteki çok çeşitli sorunlar ve dünya kuruldu kurulu varlığın o hiç değişmeyen, eskimeyen kargaşası, başka bilinmezlikler, yorumlar, oluşumlar neden ilgilendirmiyor sizi hiç?"

Aşk ve cinsler arasındaki ilişkiyi çiklet gibi çiğnedimse bunun nedeni sorunlarımın üstüne yeterince çıkamayışımıdır. Eskilerde dış dünyayı görebilmek için önce öz düğümlerin çözülmüş olması gerektiğini sanırdım. Böyle bir şey olmaz tabii. Sanatçı için asla olamaz. Kendini görmeye, seyretmeye başlayan kişi çevre gözlemine de ister istemez yapar. Yeter ki görmeyi öğrenmiş olsun. Bir yazarın "şimdi kendimi anlatacağım, şimdi de toplumu anlatacağım" diye sürgüleri açıp kapaması olacak iş değil (290).

Tutkulu Perçem'in, *On Bir Ayın Birisinde Gidelim Güzel Gidelim* öyküsünde kadın kahramanını "Din kitaplarını ahlak kurallarıyla, ahlak kurallarını inançlarla, inançları din kitaplarıyla karıştıran" bir yaşlı din profesörü ile karşılaştıran Sevgi Soysal, bireysel olarak kategorize edilenin aslında toplumsal olduğunu elbette biliyordu.

Dipnotlar:

Başcı, Pelin. "Sevgi Soysal'ın 'Ay'ı Boyamak Adlı Hikayesinde Kimlik, Cinsiyet ve Temsili (Performatif) Dönüşümler" İsyankâr Neşe. Seval Şahin. İpek Şahbenderoğlu, 247-64. İstanbul: İletişim yayınevi, 2015.

“

Tutkulu Perçem'in, On Bir Ayın Birisinde Gidelim Güzel Gidelim öyküsünde kadın kahramanını "Din kitaplarını ahlak kurallarıyla, ahlak kurallarını inançlarla, inançları din kitaplarıyla karıştıran" bir yaşlı din profesörü ile karşılaştıran Sevgi Soysal, bireysel olarak kategorize edilenin aslında toplumsal olduğunu elbette biliyordu.

OHAL zamanlarında Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nu hatırlamak

12 Mart döneminin Ali Elverdi Paşa Mahkemesi artık yok ama devamlılığını koruyor. Devlette devamlılık esassen anarşistler de terörist oluyor. Olsun, sizden korkmuyoruz ki sizin gibi olalım. Yıldırım Bölge'deki kadınların hep birlikte söylediği şarkı güç versin bize: “Bir gün dostlar, mutlaka. / Sıra gelecek bize, mutlaka. / İnanın siz buna...”

Sibel Yüklér

*“bir doku, bir kumaş uyuşması yaşandı.
herkese gri görünen şehir, benim için gökkuşağı gibiydi o an.”**

“Benim için bir tecrübeydi... Yazıyorum, bundan da memnum. Çok şey gördüm. Bize adli mahkûm ya da siyasî mahkûm muamelesi yapılmadı. Bize, savaş tutsağı muamelesi yapıldı... ve bu bize zaman zaman söylendi de. Yani devlet düşmanı olmakla suçlandık. Hâlâ hayatta olduğumuza sevinmeliydik. Ya da bize yiyecek bir şey verdiklerine... İnsan muamelesi gördüğümüze dua etmeliydik. İkincisi, asker gibi davranmak zorundaydık. Ve bu bir sivil olarak biz kadınlar için dayanılmaz bir durumdu.”**

Sevgi Soysal, 12 Mart'a hem yurttaş hem yazar olarak tanıklık eden, bu tanıklıkla da kalmayan; dönemin devlet/asker politikasının emir-komuta mahkemesi kararıyla cezaevi ve sürgünle karşı karşıya bırakılan, işinden edilen, sansüre uğrayan, türlü baskılara maruz kalan fakat tüm bunlarla isyankâr tavırla, dik başlılıkla mücadele eden bir kadın, bir yazar. Üstelik hepsi yaşanırken, 1974 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandığı Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'ni cezaevinde yazdı, anılarını daha sonra Politika gazetesinde tefrika ettiği ve 1976'da basılan Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nun doğuşu da yine buradan oldu.

Onun Tante Rosa'sının bir okur ama şüphesiz bir kadın olarak çoğumuzda yeri büyük. Yazıldığı dönemde aykırı bulunmuş olması, onun aslında gelmiş geçmiş en aykırı ses olduğunun göstergesi: “*Tante Rosa afroz ediliyor.*” Edebiyatın, yaşadığı çağın ve sonrasının en aykırı sesiydi; o da, yazarı Sevgi Soysal da. Normun, hemen her yasanın, devletin, patriyarkanın ve belki de en çok kendisinin isyancısı, Tante Rosa. Biraz gecikmiş olsa da bugün queer okuma ve queer tahayyül açısından en kıymetli metinlerden biri olarak karşımızda duruyor. Bununla da kalmıyor tabii Sevgi Soysal. Tutkulu Perçem ve Tante Rosa'dan sonra, 12 Mart'ın henüz kapıya dayanmadan buram buram ensede gezdiği zamanlarda yazdığı Yürümek de, bir o kadar isyankâr ve aykırı bir kitap: Kadınlık-erkeklik rollerini ve sınırlarını ters yüz eder. Hem kadınlık hallerinin ve sıkışmışlığının muhasebesini yapar, hem de aynı gözle erkeklik hallerini irdeler, hattâ deşer; kadının cinsellik arayışını ve bunu yaşayana kadar geçtiği yolları, sınıfı ve toplumu bir bir sorgular Yürümek'le. 1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü'nü kazanan Yürümek'in, korkunç ama trajikomik bir kararla 'müstehcen' bulunarak toplatılmasıyla, Sevgi Soysal'ın, toplumun görünendeki yüzü olan ahlakî sınırlarını rahatsız ettiği için ayrı bir başarı ödülünü de hak ettiğini düşünüyorum.

“

...cezaevine girmek için artık öyle ya da böyle yalnız “muhalif olmanın” görünmez ama bilinen yeterlilik sayıldığı, pasaportların iptal edildiği, gözaltı sürelerinin keyfî uzatıldığı, işkencelerin, kaçırılmaların ve yıldırımların seyir halinde ilerlediği, yan komşunun, akrabanın, otobüsteki biletçinin, şoförün, bakkalın, yoldan geçenin “gözüm seni tutmadı, aman da sinirimi bozan sen misin!” diye “vatan haini” olarak ihbar edildiği, ihbarcılığın ve fişlemenin artık devlet nişanesi haline getirildiği bir dönemdeyiz. Bitmedi, hâlâ içindeyiz.

Halihazırdaki isyankârlığı ve bunun yanındaki isyankâr neşesi, bulduğu her çiti yırtmak için gösterdiği direngen çabası, mütemadiyen aşkı, tutkuyu, yoldaşlığı araması ve elbette ölümle hayat gerçeğinde ölümü yok etmeden hayatı diri ve öncelikli tutma seciyesi, onu hayatımın en büyük kahramanı yaptı: Anti-kahraman, aforozluk Sevgi Soysal! Fakat 12 Mart'ın faşist uygulamalarına bir sosyalist, bir antimilitarist ve bir feminist isyanla mücadele göstermesi, O'nun bendeki anlamını biraz da şöyle açıklıyor: Sıkı bir yoldaş.

YILDIRIM BÖLGE'DEKİ 12 MART ANKARA'SI

Ankara Kız Lisesi'nde ve Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde okuduğumu hatırlarsak, yurtdışı deneyimlerinin dışında, 1950'lerin ortasından ve 1960 darbesini de içine aldığı dönemden beri Ankara'da yaşayan, hatta Ankara'yı doğrudan içinde yaşayan bir yazar, Sevgi Soysal. Tam da bu noktada, 12 Mart Türkiye'sinin ve dönemin Ankara'sının siyasal-kültürel yapısını ve iklimini kusursuz biçimde aktardığı kitaplarından, *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*ndan söz etmek istiyorum.

Özellikle Olağanüstü Hâl (OHAL) ve Kanun Hükmünde Kararnamele (KHK) ile birlikte, içinde bulunduğumuz devlet/iktidar faşizmini her ne kadar sıklıkla “12 Eylül'ü aratmıyor” diye adlandırsak da, bu dönemi biraz daha 12 Mart'ın karanlığına eşdeğer buluyorum. Kanun hükmünde kararlarla insanların bir gecede işsiz bırakıldığı, yargıyı ele geçirmiş “kanun hükmünde devlet emri”yle düşünce ve ifade özgürlüğünün ayaklar altına alındığı, cezaevine girmek için artık öyle ya da böyle yalnız “muhalif olmanın” görünmez ama bilinen yeterlilik sayıldığı, pasaportların iptal edildiği, gözaltı sürelerinin keyfî uzatıldığı, işkencelerin, kaçırılmaların ve yıldırımların seyir halinde ilerlediği, yan komşunun, akrabanın, otobüsteki biletçinin, şoförün, bakkalın, yoldan geçenin “gözüm seni tutmadı, aman da sinirimi bozan sen misin!” diye “vatan haini” olarak ihbar edildiği, ihbarcılığın ve fişlemenin artık devlet nişanesi haline getirildiği bir dönemdeyiz. Bitmedi, hâlâ içindeyiz. Bunların devlet/iktidar/hukuk işbirliğiyle düpedüz yasallaştığı 2016 yılına da, 1971'deki Yıldırım Bölge'den şöyle ses veriyor Sevgi Soysal:

“Hürriyete tahliye olmadım, evet. Cumhuriyet başkenti Ankara, kurulduğundan beri esmiş nice hürriyetsizlik havalarında da başta gitmiştir hep. 12 Mart sıkıyönetiminde de başı Ankara çektii. 12 Mart'ı 12 Mart yapan her şeyin başıydı Ankara. 12 Mart rejiminin iç çelişkileri en çok Ankara'da buldu yankısını. Üniversitesi, aydını, gazetecisi, öğrencisi, partilisi ve hattâ sokaktaki vatandaşıyla Ankara merkezidi sıkıyönetimin de. Böylesi bir merkezde yaşamının çilesi, boğuntusu Ankaralılar'da derin izler bıraktı, belki bu yüzden.”

Meşrutiyet'in göbeğinde Akrep'ler eşliğinde otobüs beklediğimiz, bekçilerin, özel harekâtçıların balkonlarımızı dikizlediği devriyelerini izlediğimiz, kadınından lubunyasına, devrimcisinden gazetecisine, herkesin ensesine namlunun ucundan nasibini alabileceği ihtimâliyle yaşamaya başladığı bir kente dönmüştü Ankara da. Eh, devletin de ordunun da başkentiydi Ankara.

“Ankara sıkıyönetim bölgesindeki tutukluevleri de bu özellikten paylarını aldılar,” diyor devamında: “Ankara tepelerinde esen hava sertleştiççe de Mamak ve Yıldırım Bölge tutukevleri, Nazi toplama kamplarıyla yarışa girdiler.” Dönüp günümüz Türkiye'sine bakarsak, cezaevlerindeki doluluk oranı 2018 itibarıyla kapasitesinin 40 bin üzerine çıkmış durumda. İşkenceler, tek tiplendirme girişimleri, çıplak aramalar ve nicesi bu dönemde yaşandı, hâlâ yaşanmaya devam ediyor.

SEVGİ SOYSAL'LIK BİR HİKÂYE: KADINCAĞIZIN SUÇU NE?

OHAL'den ve KHK'ların ilanından sonra gecemizin gündüzümüze karıştığı haber mesailerinde olanı biteni anlatmaya çalışırken, Ankara özelinde kente sirayet eden olağanüstü hâli de tek noktasını atlamadan aktarmaya gayret ediyorduk. Neydi, ne oldu, neler olacak? Geriye dönüp baktığımızda, yazması bile güç olan gerçeği bizzat yaşamak ayrı işkenceye dönüşüyordu. Yakaladıklarını jeep'le “gezintiye çıkarmayı” moda ettiklerinden sokak aralarında yalnız yürümeye çekindiğimiz, köşe başlarında kimlik sorgusuna tutulduğumuz, bizim kurtarılmış sokaklarımızın; Yüksel'imizin, Konur'umuzun bir anda polis ablukasıyla kuşatıldığına, yetmeyip dibimize karakollar inşa edildiğine gün gün tanıklık ettiğimiz, Ayrancı otobüslerinde muavinin serbest kart basmasına gıcık kapıldığı yolcuyla “vatan haini” diye ihbar etme tehdidinde şahit olduğumuz, Meşrutiyet'in göbeğinde Akrep'ler eşliğinde otobüs beklediğimiz, bekçilerin, özel harekâtçıların balkonlarımızı dikizlediği devriyelerini izlediğimiz, kadınından lubunyasına, devrimcisinden gazetecisine, herkesin ensesine namlunun ucundan nasibini alabileceği ihtimâliyle yaşamaya başladığı bir kente dönmüştü Ankara da. Eh, devletin de ordunun da başkentiydi Ankara:

“Görünmez dikenli tellerle çevrili bir tutukeviydi Ankara'nın kendisi de. Sanki Ankara halkı, 'polislerle izlenenler' diye ikiye bölünmüştü. Dinlenmeyen telefon, gözlenmeyen ev yok gibiydi. İhbarlar alıp yürümüştü. Öyle ki perdeleri kapatıp oturamaz olmuştuk, ihbar korkusuyla; telefonda konuşamaz olmuştuk, dinlenme korkusuyla. Yalnız telefonda mı, ev içlerinin, işyerlerinin, her yerin dinlendiği lafı öylesine alıp yürümüştü ki ev içi ve arkadaş sohbetlerine bile yayılmıştı yılgınlık. Bir şey söylemeye kalkışsanız, karşınızdaki başparmağıyla tavanı göstererek daire çevirirdi. 'Dinleniyoruz, dikkat!' anlamında.”

Ulaş Bardakçı'nın bir sokak arasında vurulduğu, Mahir'lerin Ankara'da olduklarının söylendiği, her gece insan avlandığını ve her gece evlerin basıldığını söylediği 12 Mart Ankara'sını, “Evlerle karakollar karışmıştı Ankara'da. Dostlarla polisler,

tanışlarla muhbirler karışmıştı birbirine,” diye tarif ediyor Sevgi Soysal. Bundan iki yıl önce, Yüksel caddesindeki İnsan Hakları Anıtı önünde “İşimizi geri istiyoruz” sloganıyla başlayan direniş açlık grevine döndürülmüştü. Her şey Yüksel’de yaşanırken, üçer beşer yapılan gözaltıların sıradanlığı da gün geçtikçe artıyordu. Öyle ya, kim derdi ki, günde en az beş kere beş farklı sol fraksiyonun pankartlarla gelip eylem yaptığı yerde bildirge okuyan İnsan Hakları Anıtı da bir gün ablukaya alınıp çevrilsin. Sevgi Soysal duysa, belki şöyle yazardı günlüğüne: “İnanabiliyor musunuz, bir anıtı gözaltına aldılar bu ülkede. İnsan soruyor tabii, anıtın suçu ne diye? Sen misin insan hakları diyen. Kadıncağız günlerdir gözaltında.”

Tam Sevgi Soysal’lık bir hikâye değil mi? Yüksel’in ortasında, eline aldığı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ni yıllardır dönüp dolaşıp okuyan bu kadın, artık ezberlediği bildirgenin aksine, Ankara’da, Yüksel’de, ülkenin pek çok kentinde, cezaevlerinde, üniversitelerde yapılan insanlık ve hukuk dışı OHAL uygulamalarını, arkasına dikilen karakolun içindeki eli silahlıların gözetiminde üç yıldır izliyor. Üstelik bunun bir yıldan fazlasını gözaltında geçirdi. Ankara için eylemin, isyanın, solun, evrensel hemen her ilkenin, ama en çok da bu kentin başlı başına tarihî simgesi, belleği olan bu anıtın, etrafındaki bariyerler kalsa da özgür olup olmadığı tartışmaya açık.

OHAL ANKARA’SINA 12 MART ANKARA’SINDAN BAKMAK

Yazının yayımlandığı tarihler, güya kaldırıldığı iddia edilen OHAL’in de hayatımıza girişinin sene-i devriyesine denk gelecek. Şıp diye gözaltına almalar, bir haftalardan yirmi günlere kadar keyfi uzatılmış gözaltı süreleri, nöbetçi mahkemelerin “şimdi kim Anayasal hak, cart curt düşünüp de yorulacak!” şeklinde tutuklama kararı vermesi, tutuklama kararlarının nedensizliği ve absürtlüğü, bana bir kez daha Yıldırım Bölge’yi hatırlatıyor. Sevgi Soysal’ın, nişan arabasından alınıp nöbetçi mahkemeye buyur edildiğini, çantasında iki kimlik birden varken “kimliksiz dolaşmak” ve nişan arabasında olması sebebiyle “sıkıyönetime karşı gelmek” gibi bir gerekçeyle tutuklandığını düşünürsek, çok abartı gelmeyecektir sanırım.

Hemen her gün onlarca kişinin gözaltına alınmasını, tutuklanmasını, cezaevindeki ihlalleri beşer onar haberlerle geçtiğimiz, bir süre sonra saatte birden saniyede bire son dakikaları verdiğimiz günlerde, benim evim de polis baskınından nasibini aldı. İlk kez evim basılıyordu, ne kadar heyecanlı!.. Fakat şimdiye kadar çalışma arkadaşlarımla birlikte de dahil binlerce kişinin gözaltı haberini geçtiğimden, “yönetmeliği” neredeyse ezberlediğim.

“

Hemen her gün onlarca kişinin gözaltına alınmasını, tutuklanmasını, cezaevindeki ihlalleri beşer onar haberlerle geçtiğimiz, bir süre sonra saatte birden saniyede bire son dakikaları verdiğimiz günlerde, benim evim de polis baskınından nasibini aldı. İlk kez evim basılıyordu, ne kadar heyecanlı!.. Fakat şimdiye kadar çalışma arkadaşlarımla birlikte de dahil binlerce kişinin gözaltı haberini geçtiğimden, “yönetmeliği” neredeyse ezberlediğim.

Evdeki kedi evi yapım malzemelerine önce korkuyla sonra anlamsızca yaklaştıkları, sigara içtikleri balkona terlikle çıkmak zorunda bırakıldıkları saçma sapan aramalarının ardından emniyete götürüldüğümde, “Polis Suna” aklıma geldi. Karşımdaki kadın polisin bana tiksintiyle baktığını aradaki boy mesafesine rağmen rahatlıkla görüyordum, yine de sağ olsun fotoğraflarıma pek özenmişti.

Hazırlıklı olduğum konu bir: Kapıyı açtın mı önce ayaklara bak, galoş var mı, yok mu? Ya galoş yoksa? “Giyinin” de denmez ki şimdi bu adamlara, neticede “Galoş giyinin,” dediği için kapısının önünde öldürüldü Dilek Doğan da. Sabahın 6’sında bilinçaltından neler de çıkarıyor bu ülke... Sonra hemen sağa sola bakıp komşu aradı gözlerim. “Benim evim arandığında, apartmanda kimse oturmuyor sanırdınız,” diyor Sevgi Soysal:

“Bütün perdeler kapanıverdi. Bütün sokak kapıları arama bitene dek açılmadı. Kimse merdiven aralığına bile çıkmadı, sokağa çıkacak olanlar işlerini ertelediler. Hani belki, birinden birine başvururum, birinden birine sığınmaya kalkarım diye korkudan. Oysa sıradan bir aramaydı, bir baskın bile değildi.”

Neme lazım, böylesi önemsiz bir şey için komşuları rahatsız etmemeli elbette. Üstelik evindeki insanlar, ne zaman döneceğini bilmediği gibi hiç olasılığı olmayan(?) bir üzüntü ve tedirginliğe düşmüşken. “Ne demek, ne zaman döneceğin belli olmaz, hukuk ülkesinde yaşamıyor muyuz ayol biz?” diyordum içimden. Yaşamıyoruz. İzbandut gibi adamların arama kararını bir zahmet okutmalarının ardından sordukları ilk soru, “Kaç insan yaşıyorsunuz?” olmuştu da, her biri ortalama bir elli boyundaki üç kadın, boynumuzu arşa uzatırken uyukulu ve anlamsız gözlerle, “Üç insan iki kedi,” diye yanıt vermiştik. “Kedi mi, siz kedileri de mi sayıyorsunuz???” Niçin saymayacağız, kedilere de mi kimlik bilgisi soracaksınız? Size Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu’ndan yanıt versem memur bey. Üzgünüm ama “kedilerde sınıf bilinci yok.”

POLİS SUNA, YAŞIYORSAN SES VER!

Evdeki kedi evi yapım malzemelerine önce korkuyla sonra anlamsızca yaklaştıkları, sigara içtikleri balkona terlikle çıkmak zorunda bırakıldıkları saçma sapan aramalarının ardından emniyete götürüldüğümde, “Polis Suna” aklıma geldi. Karşımdaki kadın polisin bana tiksintiyle baktığını aradaki boy mesafesine rağmen rahatlıkla görüyordum, yine de sağ olsun fotoğraflarıma pek özenmişti. “Önden bak. Şimdi sağa dön, şimdi soldan poz ver. Gözlerin bana baksın, önüne baksın, aşağı baksın, kafanı kaldır, kafanı düzelt.” Ama boyumu söylediğimde tiksintinin şaşkınlığa dönüşmesi saniyeler aldı. “Kaç?” diye sordu. “Bir kırk sekiz.” Sonu gelmez bunun. “Kaç, kaç, kaç???” Yavaş yavaş söyledim, “Biirr, kuuurkk... seeekiiiiiz.” “Püff!” diye bir ses çıktı, Polis Suna’ya benzer kadının dudaklarından. Güldü. “Bu da boy mu be!” diye dalga geçti. Ben ciddiydim ama, boyum da pek ciddi, yerin altında bir bu kadar daha var Sunamsı polis, istersen gösterebilirdim! Kendi kendime böyle düşünürken güldüm, polise ve bunca saçma poz kesmelere güldüm:

Ben de şöyle bir ihbarla gözaltına alınmıştım: “Bu kızdaki her şey beklenir.” Bizi, diyorum, bu sebepten mi gözaltına aldınız, evimizi bu sebepten mi bastınız, yani biz bu ihbarla şıp diye cezaevine gönderilip ne zaman çıkacağımızı bir Allah’ın bileceği girdaba mı sürükleneceğiz? Komedi, kapkara bir komedi. İşte bu komediden kurtulmak istiyorsanız, o dönem Ankara polislinin ve devlete çalışan birtakım adamların size sunduğu tek seçenek, çay içmektir.

“Kapıda durup, odasına nasıl girileceğini oynuyor bana. Ayaklarını bitiştirirken kollarını da kalçalarına yapıştırıyor. Başıyla da selam veriyor. Aklıma hep Kafka’nın ‘Değişim’i geliyor. Yahu böyle kitaplarda olanlar, hayatta niye olmaz ki? Şimdi bir fare oluversem. Suna’nın ayakları dibinde dönsem. O zaman haddine mi düşmüş bana bu gösteriyi yapmak. Ayaklarını dünyada bitiştiremez sıçrar durur.”

İşlemler bitince sonunda nezarete atılmıştım, hayatımda ilk kez kodese tıklıyordum. Elbette tedirgindim, beş gazeteci birden gözaltına alınmıştık, daha önce gözaltına alınan meslektaşlarımız 21 gün gözaltında tutulmuştu. Delirirsin. “Delirirsin! Delirirsin!” diye diye düşünürken, orada yapabileceğim tek şeye sarıldım; mizaha. Bu, benim için doğalında gelişirken, kaygılarıma karşı direniş gösterme durumuymuş meğerse, bunu daha sonra işin uzmanından öğrendim. Bir zaman sonra polisler ismimi zikredip beni avukat odasına götürünce, iki sakallı sivil karşılaştım. İlk soru şuydu: “Kimsin sen?” Bu soruyu emniyette duymak hakikaten çok saçma, mekân ve zaman uyumunu düşününce, daha saçma bir soru aklıma gelmiyor. “Gazeteciyim, feministim,” diye cevap verdim, “Bu kadar.”

ANARŞİSTLER GİTTİ, TERÖRİSTLER GELDİ ALBAYIM

Değilmiş, benimle uzun süredir çay içmek istiyorlarmış, kısmet olmamış. O ana kadar benimle çay içmeye bu kadar hevesli olan başka biri daha çıkmamıştı karşıma, kendi adıma üzüldüm. Maksatları belli tabii. Bu yöntem, OHAL Ankara’sının en parlak uygulaması haline gelmişti. Önce emniyete hakkınızda bir ihbar düşüyor, sonra savcılık pek kıymetli ihbarcılara vatanperver nişanesi takarken size de gözaltı kararı çıkarıyordu, hâlâ da çıkarıyor:

“Bir de ‘muzır kişiler’ listesi vardı. Çeşitli işyerlerinde görevli bu muzır kişilerin listesi, yine o işyerindeki vatansever memurların katkısıyla hazırlanırdı. Böylece işyerlerinde gerekli temizlikler, bu listelere dayanan tutuklamalarla sağlanırdı.”

Ben de şöyle bir ihbarla gözaltına alınmıştım: “Bu kızdaki her şey beklenir.” Bizi, diyorum, bu sebepten mi gözaltına aldınız, evimizi bu sebepten mi bastınız, yani biz bu ihbarla şıp diye cezaevine gönderilip ne zaman çıkacağımızı bir Allah’ın bileceği girdaba mı sürükleneceğiz? Komedi, kapkara bir komedi. İşte bu komediden kurtulmak istiyorsanız, o dönem Ankara polislinin ve devlete çalışan birtakım adamların size sunduğu tek seçenek, çay içmektir. Yolda yürürken birileri karşınıza dikiliyor, yayan- sa en yakın mekânda çay içmeye çağırıyor, arabalıysa kuş gibi

arabaya atıp belki tüm gece, belki günlerce sürecek Ankara turuna çıkarıyordu. Sizi önce arkadaşça karşılayıp samimiyet kurmaya çalışıyor, ardından bir çay bir çayı daha istetir diyerek sorular sorup cevaplar arıyor, tehditle, şantajla, güzellikle sizden bilgiler almaya çalışıyordu. Sebep? Bana ülkeye barış gelsin istediklerini söylüyorlardı. Şaka gibi. “E ben de gelsin istiyorum elbette!” demiştim, ama bunun için çay içmemiz gerektiğini söylüyorlardı. Komik kedi videoları bundan daha ciddidir, sizi temin ederim. Arada hayatım ve geleceğimle ilgili birkaç tehdit sıralandıktan sonra dayanamayıp, “Siz çok illegal şeylerden bahsediyorsunuz, ben gazeteciyim, legal bir iş yapıyorum, çok meraklıysanız resmî çağrıyla büromuza gelin,” deyivermiştim. Sonra konu dönüp dolaşıp isim sormaya geldi, benden isim istiyorlardı. “Saydınız ya, niye soruyorsunuz?” dedim. O arada bir şey oldu ve ağızımdan Ayten’in adı çıkıverdi. Bingo! Gözler ışıltılı oldu, karşımdaki sakallı can havliyle ellerini masaya vurup ağızımın içine kadar dayandı: “Ayten kim???”

Bu kadarlar işte. “Hakkında her şeyi biliyoruz!” diyerek ne zaman biteceği belli olmayan gözaltında tehditle psikolojine oynayan bu adamların cürmü bu kadar işte. Sakince “Kedi,” dedim. “Kedi mi???” dedi şaşkınlıkla, “Eveet, kediii...” dedim. “Ayten diye kedi ismi mi olur ya?” diye hayretle yüzüme baktı. İşte şimdi elime düştünüz, korkun bir ellilerden. “Aaa, siz çok insan merkezîsiniz,” diye cevap verdim. İnanır mısınız, bu kez de “İnsan merkezîyetçi ne demek?” diye sordu. Bir saatten fazla, kedilerden başlayıp insanların denize girmek için carretta caretta’ların yaşam alanlarına saldırdığını anlatarak, sonunu veganlığa ve etin cinsel politikasına bağladığım feminizme kadar uzun bir beyin yakma yöntemi uyguladım. “Buraya harcayacağınız mesaiyi erkek şiddetinin, (“erkek şiddeti mi?”) kadın cinayetlerinin ve cinsel istismarların son bulmasına harcasaydınız, eminim ülke adına daha hayırlı bir iş yapardınız,” diye de sinirlendim. Beni ve bizi sorguyla köşeye sıkıştırıp tehditle yıldırarak, onurumuzu bir bardak çayla ayaklar altına almaya çalışacağını düşünen bu adamı, nihayetinde başını ellerinin arasına alıp, “Bitkilerin de canı yok mu ya?” sorusunu sorarken buldum.

Terörle Mücadele Şubesi’nde, devlete çalışan bu adam, “terörist” diye alınmış bir kadını nasıl da korku salarak sorguladı, hâlâ gözlerim yaşıyor... Sorgu nihayete erince, “Feminist, vegan, gasteci, kedisi var Ayten, caretta caretta diyor, insan hakları, hayvan hakları diyor... bu ne be!” dedirterek göndertmişim kendimi. Polis Suna’nın Sevgi Soysal’ı koğuşa gönderirken, “Hani anarşist kızlar tutuklandı geçen gün, işte onların koğuşuna koyun dedi albayım,” cümlesinden sonra şimdilerde “a” diyenin terörist, “b” diyenin vatan haini ilan edildiği bugünlere bakıyorum:

“

Terörle Mücadele Şubesi’nde, devlete çalışan bu adam, “terörist” diye alınmış bir kadını nasıl da korku salarak sorguladı, hâlâ gözlerim yaşıyor... Sorgu nihayete erince, “Feminist, vegan, gasteci, kedisi var Ayten, caretta caretta diyor, insan hakları, hayvan hakları diyor... bu ne be!” dedirterek göndertmişim kendimi. Polis Suna’nın Sevgi Soysal’ı koğuşa gönderirken, “Hani anarşist kızlar tutuklandı geçen gün, işte onların koğuşuna koyun dedi albayım,” cümlesinden sonra şimdilerde “a” diyenin terörist, “b” diyenin vatan haini ilan edildiği bugünlere bakıyorum.

“Bu anarşistler de kim ola? Benim bildiğim, 12 Mart’tan beri herkes anarşist.”

YILDIRIM BÖLGE’NİN KADINLARI YOLDAŞ OLURKEN

Ertesi akşam beş gazeteciden üçümüz serbest bırakıldığımızda, uzun süredir yakamıza, zihnimize, sokağımıza, kentimize yapışan o korku saldı kendini ortalığa. *“Bir de korku, insanların rahatça yüreklerine saldıkları korku. Koskoca Ankara kentinde kovalananları yaralı bir av hayvanı yalnızlığında, nerdeyse açıkta bırakan korku,”* diyordu Sevgi Soysal. İşte tam o günlerde, Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu’nu elime aldım, böylece dördüncü okumamı yapacaktım. İnsan gözaltına alınmaktan korkmuyor elbet. Hayatının, onurunun ve geleceğinin iki dudak arasındaki uyduruk kararlarla çürümeye mahkûm edilmesi gerçeğinden korkuyor. Böyle bir gerçek var artık hayatımızda, her an herkesin başına gelebilecek kuvvetli bir ihtimâl.

Ama ilk kez bu kadar farklı bakıyordum Yıldırım Bölge’ye, belki de ilk kez anlıyordum. Mücadele ettiğin ve karşısında durduğun sistemin, seni cezalandırması gibi bir korkunçluğa nasıl direnirdi insan? Oradan bir el, bu kez çok bilindik bir sesle uzandı hemen: *“Kısa bir süre sonra koğuşu disipline sokmak işine önem veriyoruz. Gücümüzü ayakta tutmak, gereksiz yorulmak, gün gün artan baskılara direnebilmek için. Askerî cezaevinin koyduğu kurallardan daha katılarına koyuyoruz kendimize, istenenden erken kalkıp, koğuşu temizliyor, yatakları yapıyoruz.”* Belki de en çok şu sözüne, onlarca kez olduğu gibi, o anda da saplanıp kaldım:

“Oldum olası, kurallar içinde yaşamaya zorlandığım zaman, uymak zorunda bırakıldığım kurallardan daha katısını kendim koyarım. Bu bana, dıştan gelen baskıyı kendi coğrafyam içinde tesirsiz bıraktığım duygusunu verir.”

ALİ ELVERDİ PAŞA, DUY BİZİ!

Yazının başındaki paragraf, Sevgi Soysal’ın 12 Mart’ı ve cezaevi sürecini anlattığı Almanca bir söyleşiden. *“Biz kadınlar için dayanılmaz bir durumdu,”* diyor. İşkenceciler dokunmasın diye kadınlar arkadaşlarının saçlarını kendileri kesermiş... İşkenceden dönen yoldaşlarının, *“öyle aşağıladılar ki, yalnız eziyet olsa, öyle çirkin şeyler yaptılar, öyle çirkin sövüp aşağıladılar ki,”* sözleri bir yoldaş, bir kadın olarak canımı yakıp öfkemi büyütürken, Sevgi Soysal’ın onlara verdiği şu cevap; ne yaparlarsa yapsınlar onurumuzu asla ayaklar altına

alamayacaklarını bilmek, 12 Mart'tan 12 Eylül'e ve günümüze asıl değişmeyen isyân etmek, direnmek ve mücadele etmek olduğu noktasında yeniden güç verdi bana:

“Onlar kendi pis kurallarını uyguluyorlar, senin olmayan kurallar seni acıtabilir, aşağılamaz ama.”

Konsomatrisinden Dev-Os'una, Behice Boran'ından öğretmene, anarşistinden sosyalistine ve yazarına onlarca kadının bir arada olduğu Yıldırım Bölge... İşte bu yüzden, Ankara'da ve ülkede yaşanan onca şeye karşı, bir yoldaşımın *“herkese gri görünen şehir, benim için gökkuşağı gibiydi o an,”** sözünü duyuyorum ve isyânkar neşenin gücünü hatırlıyorum. Düşüğüm yerden kaldıran, el veren, güç veren şey, Sevgi Soysal'ın BBC Türkçe'deki Radyo konuşmasında dediği gibiydi:

“Londra'da, Ankara'da, İstanbul'da ya da Zap Suyu'nun yanbaşında, nerede olursa olsun kadınları birbirine ortak eden tek bir şey vardır: Hayat. Sürmekte ve sürecek olan hayatın tartışılmaz emekçisi olmak.”

12 Mart döneminin Ali Elverdi Paşa Mahkemesi artık yok ama devamlılığını koruyor. Devlette devamlılık esasken anarşistler de terörist oluyor. Olsun, sizden korkmuyoruz ki sizin gibi olalım. Yıldırım Bölge'deki kadınların hep birlikte söylediği şarkı güç versin bize:

“Bir gün dostlar, mutlaka.
Sıra gelecek bize, mutlaka.
İnanın siz buna...”

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu,
Sevgi Soysal, 229 syf., İletişim
Yayınları, 2003.

Kaynaklar:

- İtalikle belirtilmiş tırnak içi alıntılar Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu adlı metinden yapılmıştır.

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu, Sevgi Soysal, İletişim Yayınları, 2012.

Bir Öğle Vakti Yenişehir'de kimleri gördük?

Her okuyuşta bize kendimizi biraz daha fark ettiren Sevgi Soysal: Hayır, sen yetersiz değilsin. Sen sadece ondan farklısın, başka bir insansın. Senin de görüşlerin, düşüncelerin, birikimlerin var. Karşıdaki ile aynı düşünmüyorsun veya aynı şeylere farklı tepkiler veriyorsun diye bilgiç bir tavırla özgüvenini yıkmamasına izin verme. Kendini o kişiden bağımsız sorgula, o zaman daha da güzelleşeceksin!

Tüm dünyada edebiyat sahasında git gide sayısı artan kadın yazarlar, bilinçli bir şekilde, sürekli değişen siyasi veya sosyolojik dengelerin kadınlar üzerindeki etkilerini yazmayı tercih ediyorlar. Bu belki bıkkınlık, belki isyan, belki de sadece sesini çıkarma isteğidir... Bu yazma nedenlerinin hepsini bulabileceğimiz bir isim de Sevgi Soysal.

Sevgi Soysal üzerine elbette çok fazla kaynak bulabiliriz: Yazılar, makaleler, tezler, kitaplar... Ama her kadın okurun Sevgi Soysal kitapları üzerine söylemek istedikleri, etkilenimleri vardır. Her kadın kendini bir şekilde bir Soysal kitabında gör-

Büşra Şahin

müştür. Onun kitaplarındaki kadınların yaşadıklarını yaşamıştır. Ele aldığı karakterleri çok geniş bir yelpazede işlemesi, belki de kendimizi bu kitaplarda bulalım dıyedir. Her birey kendine özel olduğu gibi her kadın da birbirinden farklı ve özel yanlara sahiptir. Bunun bilincindeki Soysal da katı kadınları, yumuşak huylu kadınları, huysuz ev kadınlarını, en büyük derdi çay partileri ve aldığı kilolar olan kadınları, özgürlüğünü arayan kadınları, hepsini ve her çeşit kadını kitaplarına alır. Belki de şunu söylemek ister: Evet çok farklıyız, birbirimize benzemiyoruz ama hepimiz kadınız ve hepimiz kadın olmanın zorluklarını yaşıyoruz. Bir radyo programından bize ulaşan, “Londra’da, Ankara’da, İstanbul’da ya da Zap suyunun yanı başında, nerede olursa olsun, kadınları birbirlerine ortak eden tek bir şey vardır: Hayat.”(1) cümlesiyle örtüşüyor bu durum. Bu nedenle Sevgi Soysal’ı kadın gözüyle okumak çok farklı bir deneyim. İlla ki güçlü ve başkaldıran kadınlar yoktur onun kitaplarında, kahramanlar değil gerçekteki karakterleri tekrar yaratır.

Sevgi Soysal üzerine yazı yazma fikri bile beni çok heyecanlandırdı ve “Acaba hangi açıdan yaklaşmalıyım, hangi kitabın neresini anlatmalıyım” endişesi sardı. Fakat dediğim gibi, üzerine yazılan çok şey var. Söyleyeceğimiz her şey zaten söylenmiş olabilir ancak ben Yenişehir’de Bir Öğle Vakti’ne bakalım istiyorum; çünkü biraz roman üzerine konuştuktan sonra kişisel tecrübelerimle ilgisini anlatacağım.

Romandaki kişileri düşünürken şu ayrıma katıldığımı fark ettim. Bu romanda -Olcay, Doğan, Ali üçgeni dışındaki- tüm kişiler aslında karakter değil de tip olarak verilmiştir bize. Tek bir zamanın ve mekânın çevresinde toplanan/kesişen kişiler okuyoruz her bölümde ama bu kişiler sanki bir insandan ziyade birer portre gibiler. Bu portreleri gündelik hayatta karşılaştığımız yüzlerce insana benzetebiliriz. Özellikle kitabın yazıldığı dönemi (12 Mart Muhtırası’ndan hemen sonra) düşününce dönemin tiplerini ve siyasi gelişmelerden etkilenimlerini vermek istermiş gibi... Tabii burada bahsettiğim ‘tip’, bunların birer roman kişisi olduğunu değiştirmiyor. Eagleton’ın stereotip ile tip arasında yaptığı ayrımı hatırlayalım: “Stereotipler insanları genel kategorilere indirger; buna karşılık tipler bireyselliklerini korurken onlara daha geniş bağlamlar kazandırır. Kinikler bu önermeden İrlandalıların sonsuza dek içip içip birbirleriyle dalaşacakları, ama her birinin bunu kendine özgü bir tarzda yapacağı sonucunu çıkarabilir.”(2) Yenişehir’de Bir Öğle Vakti’nin tipleri de bireyselliklerini korur ancak daha genel kişiliklere karşılık gelirler. Kitabın ilk yedi bölümünde ele alınan tezgâhtar Ahmet, Hatice Hanım, Necip Bey, bankacı Mehtap, antikacı Güngör, Profesör Salih Bey ve Mevhibe Hanım ile kitabın son dört bölümünde karşımıza çıkan boyacı Necmi, seks işçisi Aysel, isimsiz deli ve kapıcı Mevlût’u ele alalım.

“

Tek bir zamanın ve mekânın çevresinde toplanan/kesişen kişiler okuyoruz her bölümde ama bu kişiler sanki bir insandan ziyade birer portre gibiler. Bu portreleri gündelik hayatta karşılaştığımız yüzlerce insana benzetebiliriz. Özellikle kitabın yazıldığı dönemi (12 Mart Muhtırası’ndan hemen sonra) düşününce dönemin tiplerini ve siyasi gelişmelerden etkilenimlerini vermek istermiş gibi...

Ahmet, tezgâhtarlık yapan bir dış görünüş meraklısı. Yaşadığı Ulus'u hor görüp Kızılay'ın şatafatlı hayatına kabul edilmenin peşinde. Sınıf atlamanın giyilen kıyafetle sağlanacağını düşünen pek çok insan gibi biri Ahmet.

Hatice Hanım emekli öğretmen. Abartı denilecek kadar kuralcı birisi. Değişiklikten hoşlanmaz, o kadar ki zamanın gençlerini ve onların yaşam şekillerini de bir nevi "değişiklik" gibi görüp onlardan da hoşlanmaz. Muhafazakâr ve otoriterliği attığı her adımda kendini gösteriyor. Emekli öğretmen olması da anlamlı. Hepimizin uzaktan yakından tanıdığı tutucu ve kuralcı bir emekli öğretmendir...

Necip Bey ise tam bir Avrupa aşığı. Kıyafetlerinden yediği yemeğe ve düşündüğü şeylere kadar her şey Avrupaî, her şey "üst sınıf". Baba parası yiyen, üretmeyen ve tenis kulübünü bırakmayı felaket sayan bir tip. Sanki bu romana değil de Tanzimat dönemine ait bir karakter. "YanlıŞ Batılılaşma" mizahı gibi.

Mehtap bankacı, yoksulluğun vücut bulduğu bir evde büyümüş. Tek gayesi çalışıp anne babasına güzel bakabilmek. Bankacı olup Ankara'ya gelince hayalleri gerçekleşiyor ancak şehir hayatı Mehtap'a da acımasız davranıyor. Biraz fazla duygusallık, biraz ucu kaçmış romantiklik var Mehtap'ta.

Antikacı Güngör tam bir tüccar tiplemesi. O da fakir bir ailede büyümüş ama sivri zekâ ve fırsatçılık gösterileri ile hayatta yolunu bulmuş. Alım satım işlerinden nasıl para kıracağını herkesten iyi biliyor.

Profesör Salih Bey pek etkin bir karakter değil. Olcay ve Doğan'ın babası olmasına rağmen romandaki yeri çok pasif kalıyor. Tüm hayatı boyunca yaptığı tek şey ders çalışmak olduğu için belki de. Hiçbir şeyi sevmiyor çünkü sevginin bağlanmak olduğunu ve kendisini alçaltacağını düşünüyor.

Mevhibe Hanım, Olcay ve Doğan'ın annesi. CHP Kadın Kolları üyesi. Babasının Halk Partili olması bu hayatta tutunduğu en güçlü dal. Babası sevecen, iyi, ilgili biri olduğu için değil ama bu ülkeyi kuran meclisin bir üyesi olduğu için. Mevhibe Hanım babasının katılığında yaşıyor çünkü başka türlü yaşamayı bilmiyor. Kendi sosyal sınıfının aşağısına hiçbir his beslemeyen, düzen ve zaman takıntılı, tek otorite olmak isteyen, anlayışsız bir kadın.

Necmi ayakkabı boyacısı bir çingene. Çingenelerin geneline yapılan bir gönderme ile dış mekânla bütünleşik verilmiş bir tip Necmi. Tüm çingene tiplmeleri gibi renkli şeyleri, güzel kokuları, içmeyi ve umursamazlığı seviyor.

Aysel bir seks işçisi. Ağzı bozuk, hazır cevap bir kadın. Ali'ye duygusal hisler besliyor. Hayatın sertliğinin karşısında kendisi de sertleşen insanlardan.

Deli'nin isminin bile olmaması, öteki olma hâlini daha da güçlendiriyor. Kendi dünyasında ve kendi seyrinde. Yıkılan kavak onu zerre kadar ilgilendirmiyor.

Mevlût romanın merkezindeki binanın kapıcısı. Binada oturan kişilere karşı her zaman mahcup ve ezik bir ruh hâli var. Böylece sosyo-ekonomik farkları da görebiliyoruz. Mevlût'un, yıkılan kavak ağacının altında kalıp ölmesi de kimi edebiyatçılara göre köylü sınıfının yok oluşun dair bir gönderme.

Tüm bu kişileri ve temsil ettikleri sınıf/karakter/iletişimleri anlatmak isteyen her yazar aşağı yukarı aynı özelliklerle, aynı tiplmeyi çezecektir. Fakat çizdiği kişi Hatice Hanım değil de Zeliha Hanım olacaktır. Bu yüzden yukarıda bahsedilen kişiler stereotip değil birer tiptir. Dikkati çeken bir başka dikkat çeken durum da duygulardaki ortaklık. Karakterlerin hepsi birbirlerine karşı olumsuz hisler besliyor ve anlatıdaki bağ noktaları da bu olumsuz hislerle kuruluyor. Ahmet, Hatice Hanım'a çarptığında Hatice Hanım onu küçümsüyor ve olay Hatice Hanım'a geçiyor. Necip Bey, Hatice Hanım'a selam verdiğinde selamının karşılıksız kaldığını görüp Hatice Hanım'ı küçümsüyor, adeta nefret ediyor. Necip Bey bankaya girdiğinde Mehtap'ın Necip Bey'i açıkça sevmediğini okuyoruz. Olay tekrar Necip Bey'e geçtiğinde yan masada oturan Güngör'ün onu küçümsediğini görüyoruz. Güngör, Salih Bey ile karşılaşılıyor, Salih Bey Güngör'ü paragöz ve sabırsız olarak görüp kendini ondan üstün tutuyor. Salih Bey'i pencereden gören Mevhibe Hanım ise her şeyden nefret ediyor zaten.

Kitabın diğer üçlüsü Olcay-Ali-Doğan'a gelirse özelliklerle Olcay ve Ali arasındaki ilişkiyi ele almak istiyorum. Çünkü ikisi arasında bireysel olarak kendime yakın bulduğum bir durum var. Öncelikle Ali karakterinin fazla idealize aktarıldığına katılıyorum, bunun eleştirileri yapılmıştı. Şunu eklemeliyim: O kadar uç noktada idealize edilmiş ki absürt bir hâl almış Ali karakteri. Böylesine realist niyetlerle yazılmış bir romanda gerçekçi olmayan tek karakter. Öve öve bitirilemiyor. Herkesle arası iyi, herkesin suyuna gidiyor, Aysel bile ona karşı pozitif hisler besliyor. Ama karakteri biraz sorguladığımızda kendini beğenmiş, üstenci, cinsiyetçi bir kişilik olduğunu görüyoruz. Zaten günlük hayatımızda sıkça karşılaşabileceğimiz 'solcu erkek' tipleri de böyledir, böyle biriyle kısa/uzun zamanlı ilişkide olan kadınlar hak verecektir. Kendilerini ve görüşlerini çok beğenirler, o görüşte olmayı sürekli eleştirip kendi yollarına çekmeye çalışırlar, ilişkide oldukları kadını aşağı görüp alttan alta kü-

“

Şunu eklemeliyim: O kadar uç noktada idealize edilmiş ki absürt bir hâl almış Ali karakteri. Böylesine realist niyetlerle yazılmış bir romanda gerçekçi olmayan tek karakter. Öve öve bitirilemiyor. Herkesle arası iyi, herkesin suyuna gidiyor, Aysel bile ona karşı pozitif hisler besliyor. Ama karakteri biraz sorguladığımızda kendini beğenmiş, üstenci, cinsiyetçi bir kişilik olduğunu görüyoruz.

çümserler ve özgüvenlerini yerle bir ederler. Hele ki Olcay gibi henüz kimliğini tam oturtamamış, özgüveni zaten sallantıda olan bir karakter için Ali çok sağlıklı yaklaşımlar sergiliyor eser boyunca. Olcay'ın Ali hakkındaki ilk sözlerinden biri şu: *"Ali beni eleştirdikçe hırçınlaşıyorum, kendimi ispat etmeye çabalıyorum."* Ali gibi solcu ve eşitlikçi olduğunu iddia eden insanların kadınlara genel yaklaşımı eleştiri üzerine kurulu çünkü. Kadında bir ispat çabası oluştururlar, 'sen benim gibi bilgili, eşitlikçi, solcu, özgür düşünceli değilsin' havası hâkimdir tavırlarında. Olcay ile Ali'nin her diyalogunda bir ders verme metni okuyoruz dikkat ederseniz. Olcay ağlayarak ayrılma fikrini dile getirdiğinde bile Ali zarflara pul yapıştırmaya devam ediyor sakince. Bir diğer ayrıntı ise Olcay'ın kendi yaşadığı dünyaya Ali'nin gözünden bakmaya başlayacak kadar manipüle edilmesi. Olcay'ın, yaşadığı burjuva hayatta bireysel temelde bir memnuniyetsizliği her zaman var ama zamanla, sorgulamalarının dayandığı nokta Ali'nin bakış açısı oluyor. Olcay'ın kendi hayatına bakış açısı Ali ekseninde şekilleniyor. Dolayısıyla sağlıklı bir muhakeme sürecinden geçemeyen Olcay ne hayatını sevebiliyor ne de ondan kopabiliyor. Ali ise eleştirdiğiyle haklı çıkıyor. Romanda Olcay'dan duyduğumuz -Ali ve Doğan hakkında- son sözler, nasıl hissettiğinin ve nasıl muamele gördüğünün açık bir göstergesi: *"Bir süs gibi görüyorlar beni, öyle ele alınıp bırakılan bir aksesuar gibi, oyunun önemsiz bir parçası."*

Yazının sonuna gelirken kendi adıma birkaç söz söylemek istiyorum. Kendini kadın olarak tanımlayan her kişi, zaten gündelik yaşamında erkeklikten gelen kesintisiz eziyet ve aşağılama ile uğraşmak zorunda kalıyor. Yetmiyor gibi kendini ilerici ve eşitlikçi gösteren ama içten içe 'erkekliğini' kırmak istemeyen bu 'solcu erkek' tipolojisi de kadına başka yönlerden saldırmaya devam ediyor. Maalesef Ali gibi kişiliklerle, sözüm ona solcu/ eşitlikçi erkeklerle, ilişkide bulunan her kadın bu aşamaları yaşıyor, kendini yetersiz görüp özgüveni kırılıyor, ispat çabalarına giriyor. Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'ni ilk okuduğumda ben de Olcay'inkine paralel bir süreç yaşadığım için bireysel anlamda çok etkilenmişim bu ikilinin iletişiminden. Zamanında bu süreçleri yaşadığım ve atlattığımda daha da özgürleştiğim için bunu yaşayan her kadına şunu söylemek isterdim: Hayır, sen yetersiz değilsin. Sen sadece ondan farklısın, başka bir insansın. Senin de görüşlerin, düşüncelerin, birikimlerin var. Karşıdaki ile aynı düşünmüyorsun veya aynı şeylere farklı tepkiler veriyorsun diye bilgiç bir tavırla özgüvenini yıkmasına izin verme. Kendini o kişiden bağımsız sorgula, o zaman daha da güzelleşeceksin.

Her okuyuşta bize kendimizi biraz daha fark ettiren Sevgi Soysal'a sevgiyle...

SEVGİ SOYSAL
BİRİNCİ ESERLERİ İÇİN
Yenişehir'de Bir Öğle Vakti

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti, Sevgi

Soysal, 272 syf., İletişim Yayınları, 2007.

Cinselliğin sansüre rağmen bir tarihi var mı?

Sevgi Soysal'ın 70'li yıllardaki tartışmalar bağlamındaki atığı, cumhuriyet sonrası kadını ve bireyi merkeze alan ve bu işlem sırasında, kadının toplumsal cinsiyet eşitliği ile cinsel özgürlüğünü önemli temalar olarak edebiyata düşüren bir çıkıştır. Sevgi Soysal'ın ilk romanı Yürümek, eğitim, psikoloji, kadın ve erkek eşitliği, cinsellik, evlilik kurumu, annelik gibi kadınların yaşadığı sorunları romandaki çok sayıda kadın karakterle ele alır.

Onur Bütün

“Bütün bunları konuşmadılar. Konuşsalardı belki daha iyi tanışacaklardı. Belki o zaman, pencerenin dışı ve içi şaşırtıcı olmayacak, sevgi solukları içerisi gibi dışarısını da yavaş yavaş ama güvenli git-gellerle kaplıyacaktı. Sustular, konuşmadılar. Sevişme süresince Elâ kendisine “canımın içi” diyen Erol’u, dayak yiyen Alişan’ı, tereyağ yemeyen Şenel’i, onun daha önce büyüyen göğüslerini, onu belki de bu göğüsler yüzünden öldüren Amerikalıyı, Mado’yu, onun Sabiha yengeye duyduğu anlamsız güveni, Aleko’yu, evliliğini, yanlış uysallıkları, boşa başeğmeleri, başeğmemek için kalkışılan saçma başkaldırıları, Bülent’le oynadıkları sahte aşk oyununu, kendinde eksik olan bir şeyi, bu şey için buraya geldiğini, seviştiğini düşündü belki. Yalandan da, tadalarak da olsa, sürdürdüğünü: bu son yalan tadım olsun.”

*Yürümek/Sevgi Soysal**

Edebi metinler aracılığıyla cinselliğin ve erotizmin tarihini okumak mümkün mü? Kütüphanelerin cehenneme dönmüş raflarında gizlenen, yasaklanan, yakılan kitaplar arasında, cinsellik ve erotizm temalı kitapların özel bir yeri oldu. Lanetlenen, aforoz edilen, tiksnilen, sansürün hışmına uğrayan kitaplar. Gerçekten de yüz kızartıcı mıydı bu kitaplar? Ve istisna edebiyatını nasıl oluşturdular?

M.Ö. yaşayan Ovidius cinselliği yücelten, gençlere yönelik el kitabı biçiminde hazırladığı *Aşk Sanatı*’nı yazdı.

“Bu eser, gençlerin, birbirleriyle nasıl sevişebileceğini gösteriyordu. Aşk tekniğini alaylı, didaktik bir şekilde inceleyen *Aşk Sanatı* adlı eseri yüzünden, yazarı, Karadeniz’de Tomiş’e sürüldü. Bu haksız yargı, onu o kadar kızdırmıştı ki, on beş ciltlik *Değişimler* adlı eserini yok etti. Kitabın kopyaları arkadaşlarının da olmasaydı, bizlere kadar ulaşamayacaktı bugün.” (1)

İlk erotik edebiyat tarihi Almanya’da yazıldı. Dr. Paul Englich’e ait olan *Geshichte der Erotischen Literatur* isimli kitap, Hitler, Berlin’deki Cinsel Bilimler Enstitüsü’nün kapatılması talimatını verdiğinde yok edildi. İnsanlık tarihi boyunca, cinsellik ve erotizm teması edebiyat ve edebiyat-dışı tanımlanan tüm disiplinlerde; film, kitap vb. üretimlerde sansürle karşılaşmıştır. Sansürle cinselliğin tarihi birlikte anılır, bilinir.

‘YÜRÜMEK’ ROMANI BAĞLAMINDA CİNSEL- LİK VE SANSÜR

Bizim coğrafyamızda ilk akla gelecek kitaplardan biriye, Sevgi Soysal’ın *Yürümek* isimli romanıdır. Kitabın arka kapağına Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Tartışılan Kitap başlığı taşınmıştır. Meclis’te roman üzerine tartışma yürüten bir komisyon bile kurulur. Sevgi Soysal, kentli, entelektüel kadın tipolojisini, cinsel özgürlüğü için de mücadele eden Elâ karakteriyle işler. Erkek egemen akıl, eleştirilen bir mefhum olarak romanda karşımıza çıkar.

Yürümek romanı yayınlandığında müstehcenlik iddialarıyla gündeme gelir. Şikâyet üzerine müstehcen bulunur, tartışma yargıya intikal eder. Bu iddianın temelinde coğrafyamızda rastlanan bir cinsel ilişki türü, hayvanla cinsel ilişki (bestialite) betimlenmiştir. Bilirkişi raporundan sonra Yürümek romanı ile ilgili dava düşer ve mahkeme romanın tekrar yayınlanmasına izin verir.

“Niçin aldatmıştı Hakkı’yı? Hakkı’yla niçin yattıysa aynı nedenlerden işte. Kendini aldattığı için, yıllarca sadece kendini. İstemeden, nasıl yaşadıysa Hakkı’yla yıllarca, öyle yatmıştı Bülent’le de. İkisi de aynı önemde, ya da önemsizlikte. Bunun adı niçin aldatma olsun? İki kişi arasındaki alışverişin, cinsel de olsa, üçüncüyle ilişkisi ne? Başta önemli bir eksiklik olup olmadığı üstünde durulmayacaksa.” (2)

Sansürün mantığı birbirine ters iki ilkeyle işliyor. Cinselliğin yok sayılması ve piyasaların, iktidarların eşzamanlı olarak cinselliği (aslında cinselliğin ve erotizmin bittiği yerde başlayan pornografiyi) pompalaması. Freudyen bir deyişle söylersek; bastırma ve gevşetme mekanizmalarının kolektif kontrolü.

İktidarlar bastırılanın geri döneceğini biliyor ve kültürel, politik vb. yordamlarda rızayı da geliştiren bir itaat kültürünü işliyorlar. Cinsellik ve pornografi, kadın bedeninin reklamlar ve pek çok piyasa aygıtı ile metalaştırılması ikiliği biçiminde bu tezi görünür kılıyor.

İster psikolojide ister edebiyatta cinsellik üzerine düşünürken iktidarların baskı ve yasa kavramlarına ve genel terminolojisine dikkat etmek gerekiyor. Foucault, *Cinselliğin Tarihi* isimli kitabında cinsellik kavramının ortaya çıkışını şöyle anlatır:

“Cinsellik terimi bile, oldukça geç bir dönemde, 19. yüzyıl başında ortaya çıktı. Bu da ne küçümsenecek ne de abartılacak bir olgudur. Söz dağarcığında yapılan bir değişiklik-

SEVGİ SOYSAL
BÜTÜN ESERLERİ CİSİM
Yürümek

İletişim

ten başka şeylere işaret eder; ancak elbette ki ilgili olduğu şeyin birdenbire ortaya çıktığı anlamına da gelmez. Sözcüğün kullanımını başka olaylarla bağlantılı olarak yerleştirdi: Bunlar, üremenin biyolojik mekanizmalarını olduğu gibi davranışın kişisel ya da toplumsal değişkenlerini de kapsayan çeşitli bilgi alanlarının gelişmesi; dinsel, hukuksal, eğitimsel (pedagojik), tıbbi kurumlardan destek alan, kısmen geleneksel kısmen de yeni bir kural ve normlar bütününe yerleştirilmesi; bir de kişilerin giderek tutumlarına, ödevlerine, hazlarına, duygu ve duyumlarına, düşünelere anlam ve değer verme biçimlerinde değişikliklerin ortaya çıkmasıydı.” (3)

Sevgi Soysal cinsellik ve erotizmin edebiyattaki veçhelerini cesaretle bize gösterirken, cinselliğe ve erotizme dair terminolojinin yazı dilinde, başta kadın yazarlar olmak üzere daha rahat kullanımını da sağlar. Bir bağlamın kurulması ve terminolojisinin edebiyatta oluşturulması kolay bir iş değildir.

Sevgi Soysal'ın 70'li yıllardaki tartışmalar bağlamındaki atağı, cumhuriyet sonrası kadını ve bireyi merkeze alan ve bu işlem sırasında, kadının toplumsal cinsiyet eşitliği ile cinsel özgürlüğünü önemli temalar olarak edebiyata düşüren bir çıkıştır. Sevgi Soysal'ın ilk romanı Yürümek, eğitim, psikoloji, kadın ve erkek eşitliği, cinsellik, evlilik kurumu, annelik gibi kadınların yaşadığı sorunları romandaki çok sayıda kadın karakterle ele alır. Yürümek romanındaki ana kadın karakter Elâ ile kadınların toplumdaki rolünü, cinsiyetler arasındaki ilişki ve ahlakla ilgili sorunları işler. Elâ aracılığıyla zihinlerde oluşturulmak istenen sorgulama baştan sona bir başkaldırıdır. Ve şimdiki zamanda süren her şeyde bu başkaldırının izi vardır.

Dipnotlar:

En Seçme Örnekleriyle Türk ve Dünya Edebiyatında Seks, Hikmet Saim, Venüs Yayınevi, s:6

Yürümek, Sevgi Soysal, Bilgi Yayınevi, s:121

Cinselliğin Tarihi, Michel Foucault, Ayrıntı Yayınları, s: 117

Not:

*Sevgi Soysal'ın Yürümek romanından alınan epigraf yazarın orijinal metnine uygun olarak sunulmuştur.

Sevgi Soysal Kitapları

SEVGİ SOYSAL
BÜTÜN ESERLERİ (Kİ)
Jürüme

Yürüme

Yazar: Sevgi Soysal
Yayınevi: İletişim Yayınları
Sayfa Sayısı : 152

SEVGİ SOYSAL
BÜTÜN ESERLERİ (Kİ)
Tante Rosa

Tante Rosa

Yazar: Sevgi Soysal
Yayınevi: İletişim Yayınları
Sayfa Sayısı: 105

Sevgi Soysal Kitapları

SEVGİ SOYSAL

BÜTÜN ESERLERİ (ÜÇ)

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti

İletişim

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti

Yazar: **Sevgi Soysal**

Yayınevi: **İletişim Yayınları**

Sayfa Sayısı : 272

SEVGİ SOYSAL

BÜTÜN ESERLERİ (DÖRT)

Şafak

İletişim

Şafak

Yazar: **Sevgi Soysal**

Yayınevi: **İletişim Yayınları**

Sayfa Sayısı: 229

Sevgi Soysal Kitapları

SEVGİ SOYSAL
BÜTÜN ESERLERİ (ALTI)
Barış Adlı Çocuk

Barış Adlı Çocuk

Yazar: **Sevgi Soysal**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı : **149**

SEVGİ SOYSAL
BÜTÜN ESERLERİ (İKES)
Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu

Yazar: **Sevgi Soysal**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı: **229**

Sevgi Soysal Kitapları

SEVGİ SOYSAL
BÜTÜN ESERLERİ (YEDİ)
Bakmak

Bakmak

Yazar: **Sevgi Soysal**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı : **181**

SEVGİ SOYSAL
BÜTÜN ESERLERİ (SEKİZ)
Tutkulu Perçem

Tutkulu Perçem

Yazar: **Sevgi Soysal**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı: **62**

Sevgi Soysal Kitapları

SEVGİ SOYSAL
BÜTÜN ESERLERİ ONO
**Türkiye'nin Kalbi,
Kabul Günleri**
GAZETE YAZILARI

Türkiye'nin Kalbi, Kabul Günleri

Yazar: **Sevgi Soysal**
Derleyen: **İpek Şahbenderoğlu**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı : **461**

SEVGİ SOYSAL
BÜTÜN ESERLERİ DOKUZ
**Radyo Konuşmaları-
Hoş Geldin Ölüm**

Radyo Konuşmaları - Hoş Geldin Ölüm

Yazar: **Sevgi Soysal**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı: **69**

Sevgi Soysal Kitapları

Venüslü Kadınların Serüvenleri

Yazar: **Sevgi Soysal**
 Derleyen: **İpek Şahbenderoğlu**
 Yayınevi: **İletişim Yayınları**
 Sayfa Sayısı : **247**

Tekliğin Türküsü

Yazar: **Sevgi Soysal**
 Derleyen: **İpek Şahbenderoğlu, Funda Soysal**
 Yayınevi: **İletişim Yayınları**
 Sayfa Sayısı: **368**

ETKİNLİK

GUESS J BALVIN

26 Temmuz 2019

Saat: 15:00

KüçükÇiftlik Park,
İstanbul

İKİNİN BİRİ

20 Ağustos 2019

Saat: 21:00

Ayvalık Amfiteyatrosu,
Balıkesir

EVANESCENCE

13 Eylül 2019

Saat: 21:00

Volkswagen Arena,
İstanbul

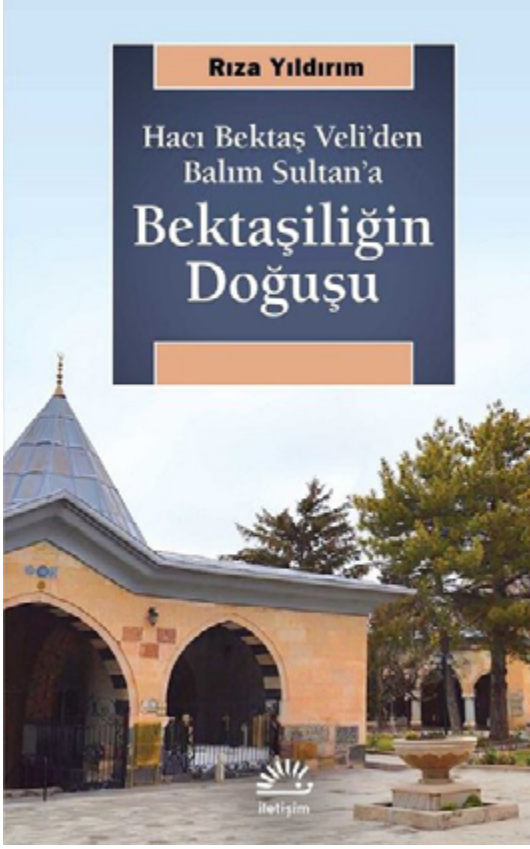
DUMAN

10 Ekim 2019

Saat: 21:15

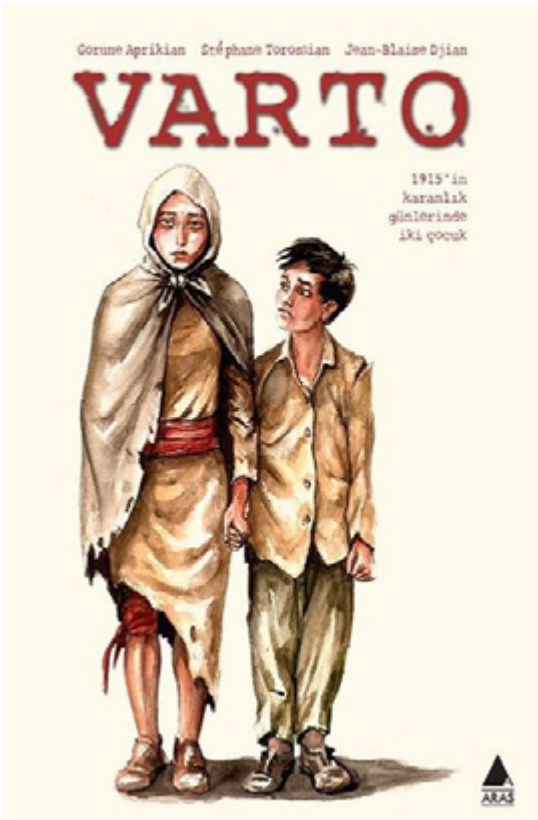
Harbiye Cemil Topuzlu
Açık hava Tiyatrosu,
İstanbul

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Bektaşiliğin Doğuşu-Hacı Bektaş Veli'den Balım Sultan'a

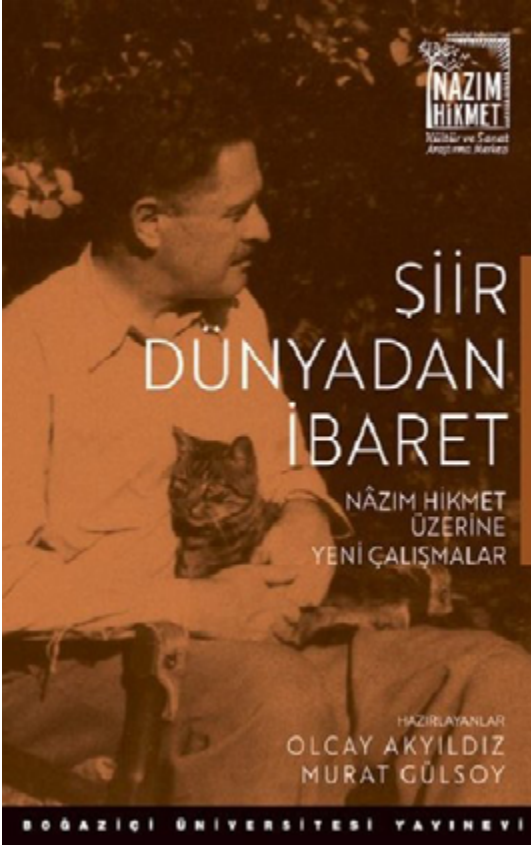
Yazar: **Rıza Yıldırım**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı : **368**

Varto

Yazar: **Gorune Aprikian**
Yayınevi: **Aras Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **128**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Şiir Dünyadan İbaret

Hazırlayan: Olcay Akyıldız, Murat Gülsoy
Yayınevi: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi
Sayfa Sayısı : 334

SÜRGÜNDE MUHALEFET: Namık Kemal'in Hürriyet Gazetesi

2 (1869-1870)
EKSİKSİZ TÜM KOLEKSİYON

Namık Kemal'in Hürriyet Gazetesi 2-Sürgünde Muhalefet

Derleyen: Namık Kemal
Yayınevi: VakıfBank Kültür Yayınları
Sayfa Sayısı: 504

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Önceki Çağın Akşamüstü

Yazar: **Ömer F. Oyal**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı : **232**

İblisin Oyunu

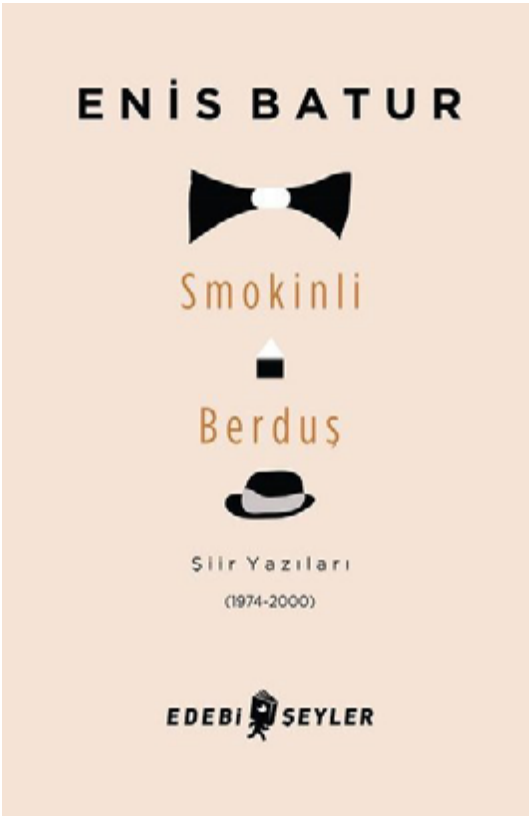
Yazar: **Joseph Kessel**
Çevirmen: **Ersel Topraktepe**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **96**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Livaneli'nin Penceresinden

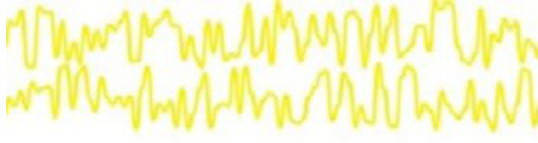
Yazar: Zafer Köse
Yayınevi: Doğan Kitap
Sayfa Sayısı : 432

Smokinli Berduş

Yazar: Enis Batur
Yayınevi: Edebi Şeyler
Sayfa Sayısı: 472

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

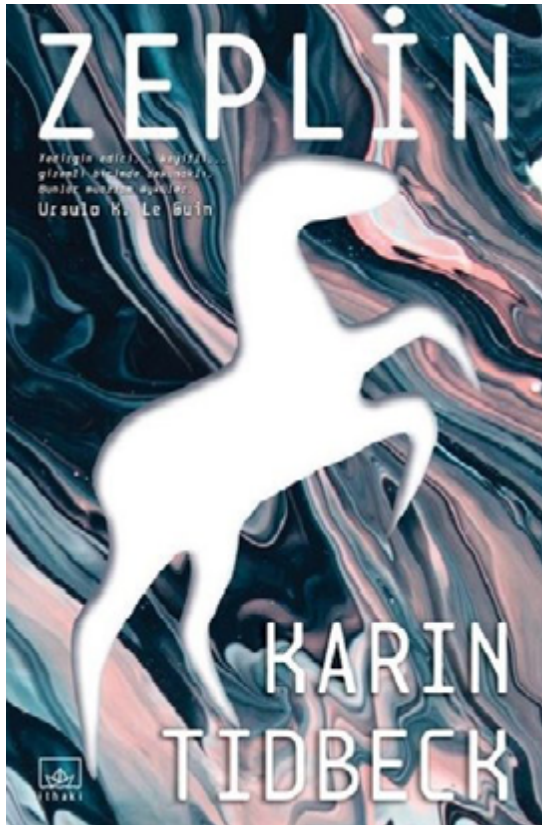
ALİ ÖZGÜR ÖZKARCI

YAŞAYAN SEBEPLER

EDEBİ ŞEYLER
çile

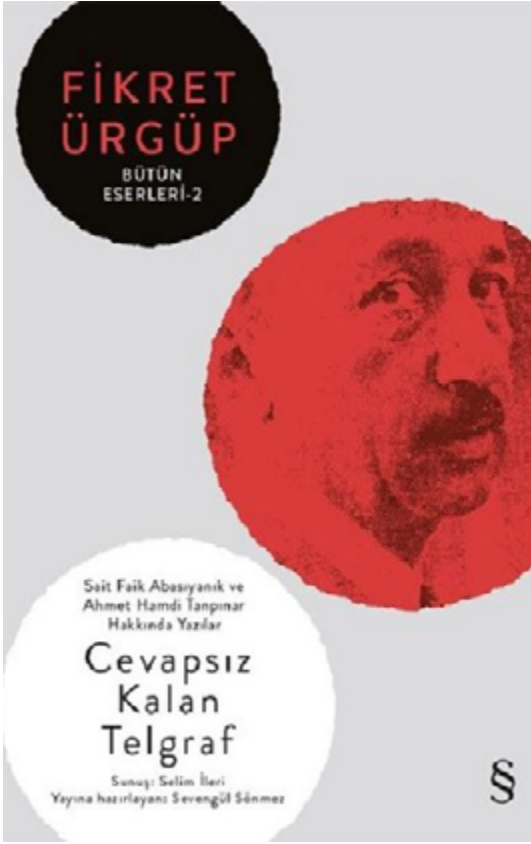
Yaşayan Sebepler

Yazar: **Ali Özgür Özkarcı**Yayınevi: **Edebi Şeyler**Sayfa Sayısı : **240**

Zeplin

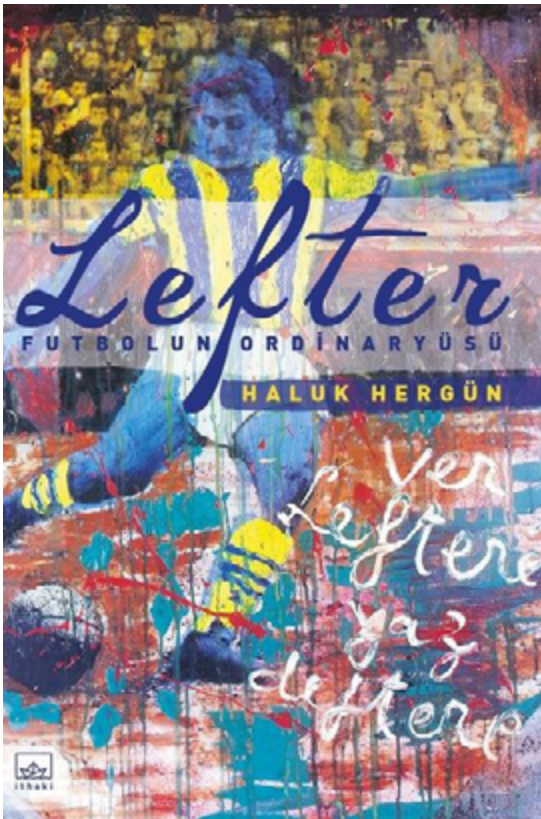
Yazar: **Karin Tidbeck**Yayınevi: **İthaki Yayınları**Sayfa Sayısı: **152**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Fikret Ürgüp-Bütün Eserleri 2

Yazar: Fikret Ürgüp
Yayınevi: Everest Yayınları
Sayfa Sayısı : 100

Lefter-Futbolun Ordinaryüsü

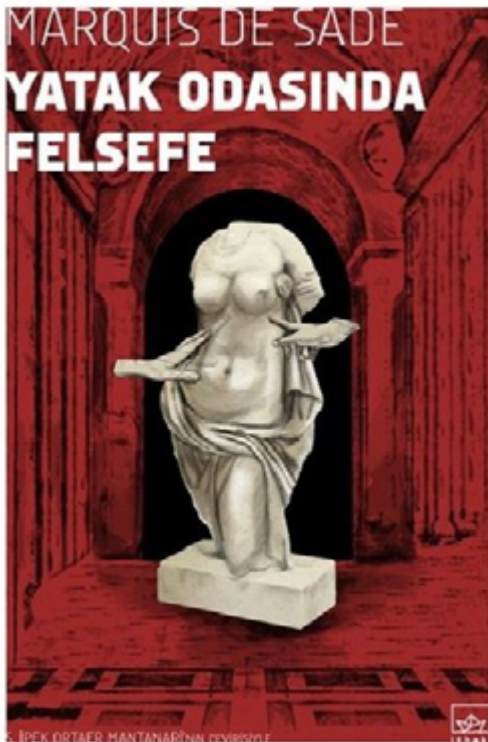
Yazar: Haluk Hergün
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı: 400

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Daisy Miller

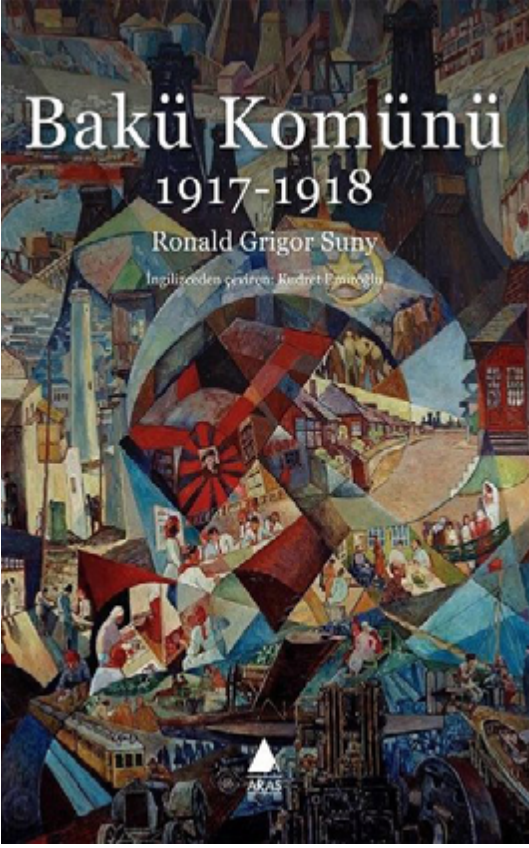
Yazar: Henry James
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı : 112

Yatak Odasında Felsefe

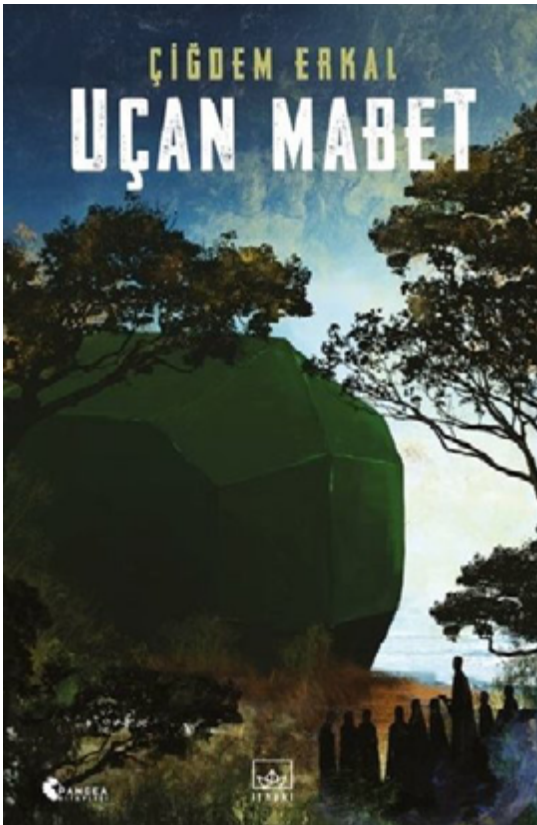
Yazar: Marquis De Sade
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı: 264

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Bakü Komünü 1917-1918

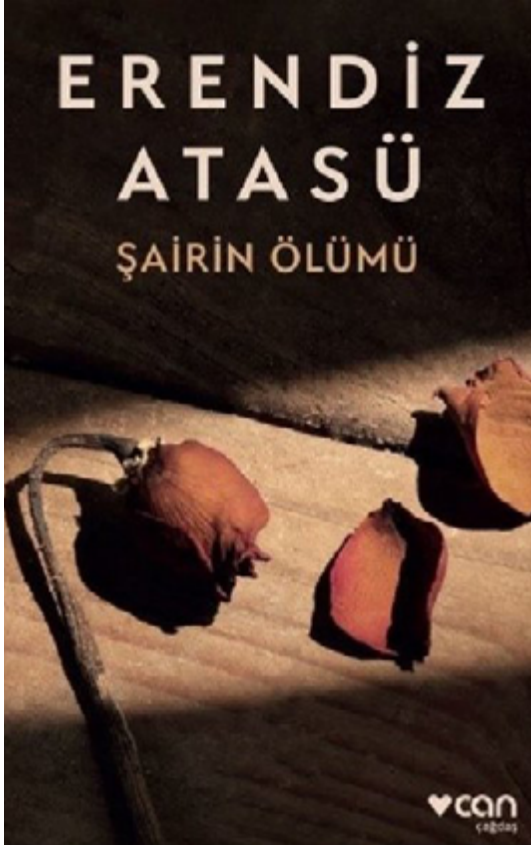
Yazar: Ronald Grigor Suny
Yayınevi: Aras Yayıncılık
Sayfa Sayısı : 368

Uçan Mabet

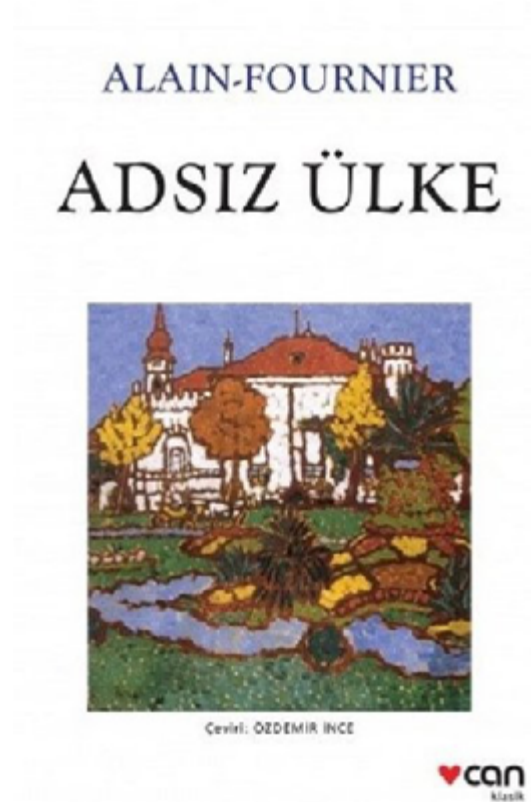
Yazar: Çiğdem Erkal
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı: 152

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Şairin Ölümü

Yazar: Erendiz Atasü
Yayınevi: Can Yayınları
Sayfa Sayısı :200

Adsız Ülke

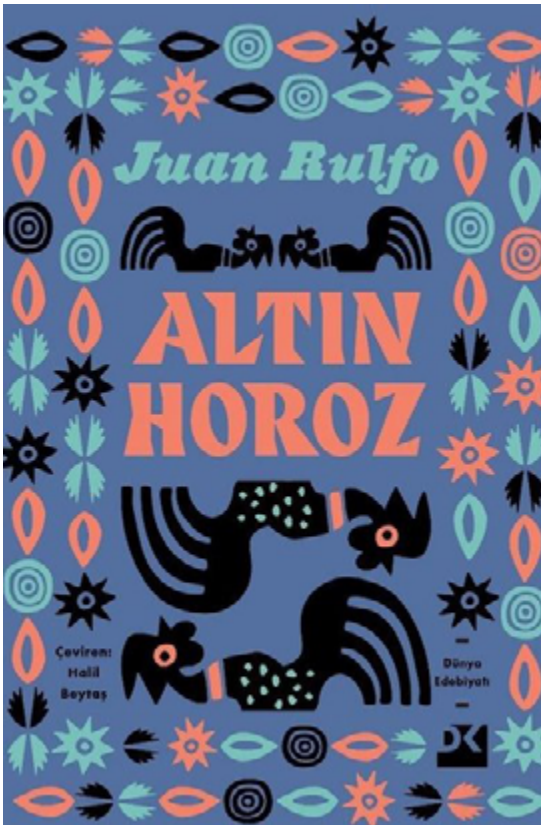
Yazar: Alain Fournier
Yayınevi: Can Yayınları
Sayfa Sayısı: 240

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Motosikletle İtalya

Yazar: Naim Kandemir
Yayınevi: Nota Bene Yayınları
Sayfa Sayısı : 160

Altın Horoz

Yazar: Juan Rulfo
Yayınevi: Doğan Kitap
Sayfa Sayısı: 152

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT

1. Bir İdam Mahkumunun Son Günü
Victor Hugo , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

2. Körlük
Jose Saramago, Kırmızı Kedi

3. Fahrenheit 451
Ray Bradbury, İthaki Yayınları

4. Hayvan Çiftliği
George Orwell, Can Yayınları

5. Olağanüstü Bir Gece
Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

6. 1984
George Orwell, Can Yayınları

7. Şeker Portakalı
Jose Mauro De Vasconcelos, Can Yayınları

8. Fareler ve İnsanlar
John Steinbeck, Sel Yayıncılık

9. Simyacı
Paulo Coelho, Can Yayınları

10. Cesur Yeni Dünya
Aldous Huxley, İthaki Yayınları

11. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu
Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

12. İçimizdeki Şeytan
Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

13. Suç ve Ceza
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

14. Satranç
Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

15. Beyaz Zambaklar Ülkesi
Grigory Petrov, Karbon Kitaplar

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT DIŞI

- 1. Bir Ömür Nasıl Yaşanır?**
Hayatta Doğru Seçimler İçin Öneriler
İlber Ortaylı, Kronik Kitap
- 2. Tüfek, Mikrop ve Çelik**
Jared Diamond, Pegasus Yayınları
- 3. Momo**
Michael Ende, Pegasus Yayınları
- 4. Metastaz**
Barış Pehlivan-Barış Terkoğlu, Kırmızı Kedi
- 5. Gerçek Tıp Yitik Şifanın İzinde**
Aidin Salih, Yitik Şifa
- 6. Kendine İyi Davran Güzel İnsan**
Beyhan Budak, Destek Kitap
- 7. İfsa**
Toygun Atilla, Kırmızı Kedi
- 8. Her Şey Değişir**
Anette Inselberg, Destek Yayınları
- 9. IKIGAI - Japonların Uzun ve Mutlu Yaşam Sırrı**
Hector Garcia, Francesc Miralles, İndigo Kitap
- 10. Sirkadiyen Beslenme**
Ayşegül Çoruhlu, Doğan Kitap
- 11. İyi Hissetmek**
Dr. David Burns, Psikonet Yayınları
- 12. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens**
Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap
- 13. Türk Askeri Kültürü**
Kolektif, Kronik Kitap
- 14. İrade Terbiyesi**
Jules Payot, Ediz Yayınevi
- 15. Vazgeçebilmek**
Guy Finley, Destek Yayınları

